

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Analýza zvukové stránky promluv ve vybraných dětských televizních
pořadech

The analysis of the audio side of speeches in selected children's television
programs

Natálie Říhová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vlčková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B ČJ-FJ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Analýza zvukové stránky promluv ve vybraných dětských televizních pořadech* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 4. 2021

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Janě Vlčkové, Ph.D. za cenné připomínky, lidský přístup a trpělivost.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá mluveným projevem v dětských televizních pořadech, a to jak u dospělých mluvčích, tak i u dětských. Zaměřuje se na správnou výslovnost a snaží se o analýzu výslovnostních odchylek určených dle ortoepické normy. Pravidla správné výslovnosti a možné odchylky v ní jsou vysvětleny v teoretické části. Všechny analyzované pořady pocházejí z produkce České televize, která je v práci krátce představena, stejně jako jednotliví moderátoři a herci.

V praktické části je již samotný rozbor daných dílů pořadů a popis výslovnostních odchylek v nich, které jsou dále klasifikovány dle toho, zda jsou v souladu s komunikační situací či nikoli. Zdrojem pořadů byl archiv České televize, kde jsou jednotlivé pořady a jejich díly volně k dispozici. Každý ze zkoumaných dílů byl nejprve přepsán fonetickou transkripcí a poté analyzován.

Primárním cílem práce je zjistit, zda má herecké vzdělání a dostatečné rétorické zkušenosti vliv na množství odchylek, které nejsou v souladu s komunikační situací. Sekundárním cílem je pak zjistit, která odchylka se v projevech objevuje nejčastěji.

KLÍČOVÁ SLOVA

mluvený projev, moderátor, herec, ortoepie, dětské pořady, televizní vysílání

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with speech in children's television programs, both for adult speakers and for children. It focuses on correct pronunciation and attempts to analyze pronunciation deviations determined by the orthoepic standard. The rules of correct pronunciation and possible deviations in it are explained in the theoretical part. All analyzed programs originate from the production of Česká televize, which is briefly introduced in the thesis, as well as particular presenters and actors.

The practical part deals with the analysis of the parts of the programs and the description of pronunciation deviations in them, which are further classified according to whether they are in accordance with the communication situation or not. The source of the programs was the archive of Česká televize, where particular programs and their parts are available for free. Each of the examined parts was first transcribed by phonetic transcription and then analyzed.

The primary goal of the bachelor thesis is to determine whether acting education and sufficient rhetorical experience influence the number of pronunciation deviations that are not in accordance with the communication situation. The secondary goal is to find out which deviation occurs most often in the speeches.

KEYWORDS

Speech, host, actor, orthoepy, children's broadcast, television broadcasting

Obsah

1	ÚVOD	8
2	SAMOHLÁSKY	9
2.1	ODCHYLKY V KVALITĚ SAMOHLÁSEK.....	9
2.1.1	Úženi samohlásek	10
2.2	ODCHYLKY V KVANTITĚ SAMOHLÁSEK	10
3	SOUHLÁSKY	12
3.1	ODCHYLKY V KVALITĚ SOUHLÁSEK.....	12
3.1.1	Odchyly zaviněné oslabením artikulace	12
3.1.2	Individuální odchyly	13
4	ORTOEPICKÁ PRAVIDLA SPOJOVÁNÍ HLÁSEK	14
4.1	SPOJOVÁNÍ SAMOHLÁSEK	14
4.1.1	Tzv. ráz v češtině.....	14
4.2	SPOJOVÁNÍ SOUHLÁSEK.....	15
4.2.1	Spodoba (asimilace) znělosti.....	16
4.2.2	Spodoba (asimilace) artikulační.....	17
4.3	SPOJENÍ DVOU (FONETICKY) STEJNÝCH SOUHLÁSEK.....	20
5	MÉDIA A MASOVÁ KOMUNIKACE	21
5.1	ČESKÁ TELEVIZE.....	21
6	ANALYZOVANÉ SERIÁLY	22
6.1	BANKOVKOVI	22
6.1.1	Obsazení	22
6.2	NAUČ TETU NA NETU	23
6.2.1	Obsazení	24
6.3	WIFINA	24
6.3.1	Moderátoři.....	24
7	ANALÝZA PROJEVŮ	26
7.1	ODCHYLKY VE VÝSLOVNOSTI SAMOHLÁSEK	26

7.1.1	<i>Odchylka v kvantitě – zkrácení vokálů</i>	26
7.1.2	<i>Odchylka v kvantitě – prodloužení vokálů</i>	30
7.1.3	<i>Odchylka v kvalitě</i>	31
7.1.4	<i>Redukce samohlásek</i>	31
7.2	ODCHYLKY VE VÝSLOVNOSTI SOUHLÁSEK	32
7.2.1	<i>Elize souhlásek</i>	32
7.2.2	<i>Oslabení, nebo zánik hlásek [v, j, h, l] mezi vokály</i>	36
7.2.3	<i>Proteze</i>	37
7.3	ODCHYLKY V UŽÍVÁNÍ RÁZU	38
7.4	ODCHYLKY VE SPOJOVÁNÍ HLÁSEK.....	39
7.4.1	<i>Odchylky v asimilaci znělosti</i>	40
7.4.2	<i>Odchylky v asimilaci artikulační</i>	41
8	ZÁVĚR	45
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46

1 Úvod

Tématem mé práce je analýza zvukové stránky promluv ve vybraných dětských televizních pořadech. Toto téma je důležité, vzhledem k tomu, že divák, tedy i ten dětský, slychává nejčastěji mluvu neortoepickou¹ a s normativní výslovností se může setkat pouze ve škole, nebo právě u televizních obrazovek. Ortoepická mluva v dětských pořadech tedy přispívá k povědomí o správné formě vyjadřování již v dětském věku.

Cílem této práce je rozbor výslovnostních odchylek jednotlivých herců a moderátorů dětských pořadů, konkrétně *Nauč tetu na netu*, *Bankovkovi* a *Wifina*. Dále se zaměřuji na to, zda mají vliv předchozí zkušenosti a hlasová průprava na ortoepickou mluvu daného herce, či moderátora a na jeho vnímání vhodných (nebo nevhodných) komunikačních situací pro méně pečlivou mluvu.

V teoretické části se věnuji popisu samohlásek a souhlásek a možným odchylkám v nich. Mimo jednotlivé hlásky, také představuji pravidla pro spojování více hlásek a opět možné odchylky, které se zde mohou vyskytovat. Teoretický aparát pro zkoumání projevů vychází převážně z *České výslovnostní normy* Jiřiny Hůrkové-Novotné a z knihy *Fonetika a fonologie s obecným úvodem do problematiky oboru* od Zdeny Palkové.

V první části také krátce představuji fungování masových médií a kodex *České televize*, ze které pocházejí všechny posuzované pořady. V jejich stručné charakteristice se zaměřuji především na cílové publikum a nastínění komunikačních situací. Krátce představeni jsou také herci a moderátoři, důraz je kladen především na to, z jaké oblasti České republiky pocházejí (kvůli identifikaci případného nářečí), a jejich předchozí zkušenosti, či herecké/moderátorské vzdělání.

V praktické části se věnuji analýzám pořadů a konkrétním odchylkám, se kterými jsme se mohli setkat u daných moderátorů. Odchylky jsou klasifikovány dle adekvátnosti vzhledem ke komunikačním situacím.

V závěru práce představuji odchylky, které se v pořadech vyskytovaly nejčastěji a poukazují na to, zda se tyto odchylky vyskytovaly u všech moderátorů nebo pouze u těch, kteří za sebou již měli nějaké zkušenosti, či u těch, jejichž první hereckou zkušeností je právě námi sledovaný pořad.

¹ tj. nespisovná výslovnost

2 Samohlásky

Při tvorbě samohlásek se výdechovému proudu nestaví do cesty žádná překážka, ale naopak se dutina ústní ponechává co nejvíce volná. Akustickým výsledkem jejich tvoření je pak tón. (Hůrková-Novotná, 1996)

Ve standardní podobě jazyka se můžeme setkat s pěti variantami kvality (a, e, i, o, u) a dvěma variantami kvantity (krátké a dlouhé). Dlouhé samohlásky se pak dále dělí na jednoduché a na dvojhlásky (eu, au, ou). (Palková, 1994)

V českém jazyce dělíme samohlásky podle polohy jazyka na vysoké, středové, nízké a na přední, střední a zadní. Podle postavení rtů poté na zaokrouhlené a nezaokrouhlené (viz Obrázek 1). (Palková, 1994)

(6-1) Základní klasifikace samohlásek v češtině

podle polohy jazyka	přední	střední	zadní
vysoké	í i		u ú
středové		é e	o ó
nízké		a á	
podle postavení rtů	nezaokrouhlené		zaokrouhlené

Obrázek 1 Základní klasifikace samohlásek v češtině (Palková, 1994)

Hlásky *ó* ale není česká, vyskytuje se pouze ve slovech přejatých (*móda, póza*) a v expresivních vyjádření (např. [bóže]). S tím souvisí nepevnost délky *ó* v cizích slovech, např. *telefon, gramofon* apod. (Hála, 1955)

2.1 Odchyly v kvalitě samohlásek

Odchyly vznikají nejčastěji v důsledku rychlého tempa řeči, či nedbalé výslovnosti. Tyto odchyly v mnoha případech negativně ovlivňují srozumitelnost projevu a jeho celkový charakter. (Palková, 1994)

Nedbalá výslovnost se projevuje nedokončeným artikulačním pohybem jazyka a rtů, nejvíce jsou tím tedy postiženy samohlásky vysoké. (Palková, 1994)

Hůrková pak tuto „otevřenost“ dokládá i na předních vokálech, kdy se jedná o záměnu [i, í] na [e, é] například ve slově *film* na [felm] apod. Jak se dále můžeme dočíst v *České*

výslovnostní normě, tato tendence k otevřenosti může někde vést i ke změnám významu, na příklad ve slovech *širý – šerý, lid – led* atd. (Hůrková-Novotná, 1996)

O tomto jevu psal už v roce 1955 Bohuslav Hála, který tuhle změnu kvality vysvětloval tím, že jazyk není při artikulaci zdvižen do potřebného postavení, ale zůstává o něco níže. (1955)

Dalšími změnami v kvantitě samohlásek bývají posuny [e, é] na [a, á] a [o] na [a]. Zde opět Hůrková upozorňuje na možnou změnu významu, ke které by mohlo dojít na příklad ve slovech *plot – plat, kraj – kraj, hodí – hadí* aj. (Hůrková-Novotná, 1996)

Odchyłka v kvalitě s tendencí k otevřenosti je nejčastější ve středních Čechách, nicméně setkat se s ní můžeme napříč republikou. (Hůrková-Novotná, 1996)

2.1.1 Úžení samohlásek

Odchyłkou od výslovnostní normy není pouze tendence k otevřenosti, ale také tendence k zavřené výslovnosti. Ta již ovšem není tak rozšířená a setkat se s ní můžeme pouze u některých nářečí. Úžení samohlásek [á] na [é] je záležitost hlavně jihozápadu České republiky, kdežto s užší podobou samohlásek [e-é], [o] a [i-í] se setkáme v některých oblastech Moravy. (Hůrková-Novotná, 1996)

Samostatným jevem by mohla být i redukce samohlásek. Vyskytuje se nejčastěji v rychlém tempu řeči, např. *bylo pozdě* [blo pozďe]. (Palková, 1994)

2.2 Odchyłky v kvantitě samohlásek

V českém jazyce se projevuje česká funkční kvantita. To znamená, že délka, nebo krátkost samohlásky může mít vliv na význam slova, zároveň od sebe odlišuje tvary slov, jako na příklad: *rada – ráda, žila – žila, síly – síly, sousedu – sousedů* apod. (Hůrková-Novotná, 1996)

Bohuslav Hála ještě napsal: „*Délka samohlásek je v češtině velmi důležitá, neboť jednak se jí významově rozlišují slova nebo tvary (kosi – kosí, spala – spála; vozu – vozů, pracuji – pracují) jednak je délka nebo krátkost charakteristickým znakem odvozených skupin slov (trápili – trapič) a jmenných i slovesných tvarů.*“ (1955 str. 53)

V případě zkracování je nejvýraznější změna kvantity u samohlásek [í] a [ú]. K tomuto jevu se vyjadřoval již v roce 1928 Josef Chlumský, který tendenci zkracování těchto samohlásek vysvětloval tím, že je vyslovení [í] a [ú] artikulačně nejnáročnější. (Chlumský, 1928)

Tento jev je velmi častý v nepřízvučných slabikách (např. slova *myslím*, *rohlík*, *dolů* s neortoepickou výslovností [mislím], [rohlík], [dolu]). Dále se s ním můžeme setkat u přivlastňovacích zájmen (např. *můj*, *tvůj*, *svůj* s neortoepickou výslovností [muj], [tvuj] a [svuj]), nebo také v přízvučných slabikách (např. slova *říkám*, *vím*, *zůstane* apod. vyslovené jako [řikám], [vim], [zustane]). (Hůrková-Novotná, 1996)

3 Souhlásky

Způsob tvoření souhlásek se od toho samohláskového liší. V případě souhlásek se staví do cesty překážka výdechovému proudu a tření tohoto výdechového proudu o stěny překážky vytváří charakteristický šum dané souhlásky. (Hála, 1955)

V českém jazyce jsou pro tvorbu souhlásek určující „čtyři artikulační charakteristiky:

- a) *místo artikulace, tj. místo, kde se vytváří překážka výdechovému proudu*
- b) *způsob artikulace, tj. charakter této překážky*
- c) *postavení měkkého patra, tj. event. přítomnost nosní rezonance ve zvukovém spektru hlásky*
- d) *postavení hlasivek, tj. event. přítomnost základního tónu ve spektru hlásky“* (Palková, 1994 str. 208)

Odchytky pak vznikají z důvodu změny místa artikulace, nebo provedením artikulace nedbale, či přehnaně. (Hála, 1955)

3.1 Odchytky v kvalitě souhlásek

Podle Palkové existuje celá řada normativních hláskových změn např.: asimilace znělosti souhlásek, kdy se souhláska změní podle znělostní kvality sousední hlásky buď tak, aby byla celá skupina znělá, nebo neznělá (např. *s babičkou*, [z babičkou], *z kovu* [s kovu] apod.). Další hláskovou změnou jsou hiátové souhlásky. Hiát je šev mezi dvěma samohláskami patřící k různým slabikám. Na tento šev se někdy vkládají právě tyto hiátové souhlásky, např. *médium* [médijum], *filozofie* [filozofije] apod. (Palková, 1994)

3.1.1 Odchytky zaviněné oslabením artikulace

Velmi časté je oslabení výslovnosti nebo úplný zánik souhlásek [v, j, h, l] v pozici nepřízvučných slabik mezi dvěma samohláskami. Jedná se např. o slova a spojení: *pivo*, *povídal*, *děláte*, *to je*, *toho druhého*, *nějaký* a jejich neortoepickou výslovnost [pi^o], [po^odal], [d^eáte], [to^e], [to^o druhého] popř. [druh^eo] a [ňeakí], či [ňákí]. (Hůrková-Novotná, 1996)

Další nejčastější odchylkou z důvodu nedbalé artikulace je zánik souhlásky [j], která splývá se samohláskou [í] a to hlavně u zájmen *ji*, *jí*, *jich*, *jim* v nepřízvučných postaveních, která splynou s předcházejícím slovem. Vzniká tedy neortoepická výslovnost [dejíto], [podejí

ruku], [viděli odcházet] a [řekni'mto] ve spojeních *dej jí to, podej jí ruku, viděl ji odcházet, řekni jim* to atd. (Hůrková-Novotná, 1996)

U zkoumání jevu vypouštění hlásek bychom také neměli opomenout případy elize ve složitějších souhláskových skupinách, např. kostka [koska], nebo vždycky [dicki]. Stejně tak je třeba vyslovovat plně také počáteční souhláskové skupiny gd-, tk-, kt-, hř-, např. slova *když, tkanička, který, hřebík*, která mají nenormativní výslovnost [diš], [kanička], [kerí], [řebík]. (Palková, 1994)²

Opakem elize je proteze, což je právě přisouvání hlásky na začátek slova před samohlásku. S tímto jevem se můžeme nejčastěji setkat v nespisovné vrstvě češtiny, kde je rozšířené protetické [v], např. *okno* [vokno], *on* [von] apod. (Palková, 1994) Protetické [v] je vnímáno jako stylově příznakové a společensky spíše negativně a frekvence jeho výskytu má tak tendenci klesat. (Chromý, 2015) I proto se s ním v analyzovaných pořadech neseťkáváme tak často.

3.1.2 Individuální odchylky

V oblasti individuálních odchylek upozorňuje Hůrková na rotacismy, tedy chybnou výslovnost kmitavých souhlásek, jako jsou [r, ř] a na sigmatismy, tj. nesprávná výslovnost sykavek ostrých [s, z], tupých [š, ž] a polosykavek [c, č] (1996)

Tyto druhy odchylek se ale nevyskytují v našich zkoumaných projevech, nebudeme se jimi tedy zabývat více do hloubky.

² U termínu elize se můžeme setkat s jeho nejednoznačným vymezením. Pro svojí práci jsem se rozhodla používat definici Marie Krčmové, která říká, že elize je „*vypouštění souhlásek ve složitějších konsonantických skupinách uvnitř slov (např. české běžné [japko] = 'jablko', [šveska] = 'švestka')*“ (Krčmová, 2007)

4 Ortoepická pravidla spojování hlásek

Ortoepie, spisovná výslovnost, je soubor norem, které definují spisovný standard výslovnosti českého jazyka. (Palková, 1994)

V případě, že jsou zachovány krajní polohy artikulace a zůstávají standardní i přechodové fáze mezi nimi, mluvíme o explicitní, plné výslovnosti. (Palková, 1994)

Pokud je výslovnost rychlá a nedbalá, kdy se mluvidla do krajních poloh nedostanou, ale pouze naznačí jejich směr a přechody mezi cílovými polohami kolísají, mluvíme o náznakové výslovnosti. (Palková, 1994)

V běžné řeči a projevu většinou nevyslovujeme hlásky jednotlivě, ale naopak spojeně ve slabikách a slovech. Z tohoto důvodu se mluvidla neustále přestavují z jednoho artikulačního postavení do jiného, tímto dochází k pozměňování té či oné hlásky, nebo i ke vzniku hlásky nové. Některé z těchto změn jsou součástí výslovnostní normy, jiné nikoli. (Hůrková-Novotná, 1996)

4.1 Spojování samohlásek

Sousední samohlásky mohou být buď součástí jedné slabiky, a tvořit tak diftong, nebo může být každá součástí slabiky jiné. V případě diftongu je výslovnost obou samohlásek plynulá, první samohláska tvoří vrchol dvojhlásky a druhá má charakter polosamohlásky. České dvojhlásky jsou klesavé. Tato výslovnost je stejná jak u českých slov ([ou] *moucha*, *kouř* apod.), tak i u cizích ([au] *auto*, *kauce*; [eu] *pneumatika*, *neurotický*). Pokud samohlásky nejsou součástí jedné slabiky, ale každá náleží ke dvěma slabikám (např. ve slovech *neústupný*, *poučít*), můžeme je vyslovit s rázem, nebo bez něho. (Hůrková-Novotná, 1996)

4.1.1 Tzv. ráz v češtině

Ráz je zvláštní začátek samohlásky po pauze, je obdobou tvrdého hlasového začátku. Při tvorbě rázu jsou hlasivky aktivním artikulačním orgánem, prudce se sevrou a náhle a prudce rozevrou. (Hůrková-Novotná, 1996)

Jak se můžeme dočíst v *České výslovnostní normě*: „Ráz se v češtině vytváří automaticky a pravidelně před samohláskou po každé absolutní pauze, a je tedy samozřejmý na začátku věty, pokud začíná samohláskou, např. [*puďelej to ještě dnes*], [*otpovíme vám zítra*], také

uprostřed věty, kterou členíme na menší větné a rytmické celky, např. [?otevřeme dnes | ?otpoledne], [?uřixli ?ulice], [?okolo ?obori] aj.“ (Hůrková-Novotná, 1996 str. 25)

Užití rázů je tedy z velké části fakultativní. Jediný případ, kdy je požadován kodifikací je po předložkách *k, s, z, v*, např. ve spojení *k oknu, z okna, v okně*, jejichž normativní podoba je [k?oknu], [s?okna], [f?okně]. (Palková, 1994)

V *České výslovnostní normě* je v profesionálních mluvených projevech doporučovaná výslovnost s rázem:

- a) po nepřízvučné slabice nebo po nepřízvučném jednoslabičném slově (např. *když uvážíš* [gdiš?uvážíš], *to' on* [to?'on] apod.)
- b) při setkání samohlásek na hranici předložky a začátku slova, nebo na hranici dvou slov (např. *u ulice* [u?ulice], *do Evropy* [do?evropi], *nové okolnosti* [nové?okolnosti] apod.)
- c) při setkání samohlásek na hranici předpony a slovního základu (např. *doopravdy* [do?opravdi], *neexistuje* [ne?existuje], *poučit* [po?učit], *neobyčejný* [ne?običejní] apod.)
- d) u přídavných jmen a příslovcí s předponou *-nej*, po které následuje samohláska (*nejobtížnější* [nej?obtížnější], *nejaktivnější* [nej?aktivnější] apod.)
- e) po předložce, která končí na souhlásku, po které následuje samohláskový začátek slova (např. *pod oknem* [pot?oknem], *bez úrazu* [bes?úrazu])
- f) ve složených slovech typu *pravoúhlý* [pravo?úhlí], *modrooký* [modro?okí] (Hůrková-Novotná, 1996)

4.2 Spojování souhlásek

Výslovnost dvou či více souhlásek je artikulačně náročnější než výslovnost dvou či více samohlásek. Je to způsobeno samotnou artikulační podstatou souhlásek, které se tvoří na různých místech a různým způsobem. Tím, jak se mluvidla přestavují z jednoho postavení do druhého, dochází v souhláskových spojeních k jistým změnám v kvalitě jednotlivých souhlásek, či souhláskových spojení. (Hůrková-Novotná, 1996)

4.2.1 Spodoba (asimilace) znělosti

Spodoba znělosti souvisí s párovými souhláskami, z nichž jedna je znělá a druhá neznělá. (Hůrková-Novotná, 1996)

Znělé souhlásky jsou takové, jejichž součástí je i hlas, neznělé pak takové, při kterých hlas chybí. (Hála, 1955)

V češtině se převážně uplatňuje asimilace regresivní neboli zpětná, to znamená, že se souhláska předcházející připodobňuje k souhlásce následující (*podkova* [potkova], *kdo* [gdo] apod.). (Hůrková-Novotná, 1996).

„Je to zároveň jev, který značně odlišuje optický a zvukový obraz slova, protože pravopis zachycuje původní morfologické složení a asimilaci znělosti nebere v úvahu.“ (Palková, 1994 str. 328)

Spojování souhlásek párových

Tato asimilace se projevuje jak na začátku slov, tak i uprostřed, v základu slova [gdo], [gde], [fšex], ve spojení s příponou i předponou [otparat], ve spojení předložek se jmény [bes tebe, pot stolem] apod. (Hůrková-Novotná, 1996)

Zvláštním případem je souhláskové spojení *sh*, které má dvojí normativní výslovnost, jako [sx] a [zh]. Např. ve slovech *shoda*, *shromáždit*, *shovívavý* je normativní výslovnost [sxoda] i [zhoda], [sxromážďit] i [zhromážďit], [sxovívaví] i [zhovívaví]. (Palková, 1994)

Nicméně tato dvojí normativní výslovnost se netýká slov *shůry*, *shora* a *shluk*, která se vyslovují podle pravidel znělostní asimilace jako [zhůri], [zhora], [zhluk]. (Palková, 1994)

Spojování souhlásek jedinečných

Souhlásky jedinečné neboli nepárové (*m, n, ň, j, l, r*) jsou vždy znělé a neúčastní se procesu znělostní spodoby. I přesto se s ní, ale u některých mluvčích v určitých slovech můžeme setkat. Jedná se např. o slovesa před koncovkou 1. os. mn.č. rozkazovacího způsobu *-me*, pokud končí na neznělou párovou souhlásku (př.: *vraťme* s nenormativní výslovností [vrad'me]), nebo pokud kmen končí na souhlásku znělou (př. *bud'me*, *hled'me*, *snažme se*, v těchto případech se ale vyslovení původní znělé souhlásky považuje za oblastní variantu).

Podobně tak i výslovnost *my jsme* jako [mi zme] je ve veřejných projevech zcela nenormativní. (Hůrková-Novotná, 1996)

Hlávka *v* je sice hláskou znělou, nicméně před neznělými souhláskami a na konci slova ztrácí svou znělost a nepodílí se na asimilaci znělosti (*vtip* [ftip], *opravte* [oprafte]). Hlávka *v* tedy sama o sobě asimilaci nezpůsobuje, chová se jako jedinečné nepárové souhlásky (např. *svolat* [svolat], *k vodě* [k vod'e], *hned vedle* [hnet vedle] apod.). (Palková, 1994)

Podobná tendence ke spodobě znělosti je i v případě spojení předložky *k* se slovem, které začíná nepárovou souhláskou a před retozubným [v], např. *k ránu*, *k vínu* apod. Výslovnost jako [gránu], [gvínu] je považována za neortoepickou. (Hůrková-Novotná, 1996)

I ráz se účastní asimilace a to tak, že mění předcházející znělou souhlásku v neznělou: *od otce* [otʔotce] apod. (Hála, 1955)

Co se týká předložky *s* spojenou se 7. pádem před nepárovými souhláskami, je možná dvojitá výslovnost: jak [s jirím], tak i [z jirím]. Pokud je předložka *s* spojena se zájmeny, uchovává si svojí neznělou podobu, např. [s námi], [s vámi] apod. Jinak se asimiluje jako obvykle. (Hála, 1955)

Vokalizovaná podoba této předložky, *se*, může být před slovy začínajícími hláskou *s* vyslovena buď zněle [ze sestrou], nebo nezněle [se sestrou]. (Hála, 1955)

4.2.2 Spodoba (asimilace) artikulační

Při artikulační asimilaci se vedle sebe stojící hlávky opět přizpůsobují, ovšem ne změnou znělosti, ale výslovností. Přizpůsobuje se tedy místo tvoření, nebo způsob. (Palková, 1994)

Tímto procesem se vyrovnávají artikulační rozdíly mezi dvěma i více sousedními hláskami, které se tvoří v izolovaném postavení v jiném artikulačním místě. (Hůrková-Novotná, 1996)

Nejběžnější artikulační spodobou je změna předního, dásňového [n] na zadní měkkopatrovou souhlásku [ŋ]. Dochází k tomu vždy v postavení před měkkopatrovými souhláskami *k* a *g*. Např. ve slovech *maminka*, *venku* s výslovností [mamiŋka], [veŋku]. Tato spodoba je jev normativní. Naopak výslovnost [n] před souhláskami *k* a *g* se hodnotí jako hyperkorektní. (Hůrková-Novotná, 1996)

Hláška *n* by ale měla ve spisovné výslovnosti zůstat zachována před retnými souhláskami *p*, *b*, např. slovo *klenba* má spisovnou výslovnost [klenba] a nikoliv [klemba]. (Palková, 1994)

Dalšími příklady neortoepické artikulační asimilace by byla například výslovnost slova *sčítat* [ščitat], nebo také výslovnost spojení *ten bude rád*, jako [tem bude rád]. (Palková, 1994)

Žádná artikulační asimilace není spisovná, pokud se objeví na rozhraní dvou slov (ani ve spojení předložky se jménem, např. *ten král* [ten král], nikoliv [teŋ král]). (Palková, 1994)

Spojení sykavek

Ve spojení sykavky ostré se sykavkou tupou uvnitř slova, na švu předpony *-bez*, *-roz* a slovního základu s předložkami *přes*, se za normativní považuje zachování základních podob. Ale dochází zde často k nenormativní splývavé výslovnosti, např. u slov *rozšířený*, *rozštěp* má tato nenormativní výslovnost podobu [rošíření] a [roš'ep]. (Hůrková-Novotná, 1996)

Jak ještě dodává Palková, ve skupinách sykavek a polosykavek se vždy požaduje plná výslovnost obou hlásek a bez zjednodušení, např. *zčervenat* [ščervenat] a nikoliv [ščervenat]. (1994)

Výslovnost souhlásek artikulačně příbuzných

Artikulační blízkost souhlásek [t, d] a sykavek [s, š] spočívá v tom, že jsou všechny tvořeny dotykem jazyka na dásňovém výstupku. Výsledkem jejich artikulační spodoby bývá spojení souhláskových spojení [ts, tš] v polosykové souhlásky [c, č]. Profesionálním mluvčím je v *České výslovnostní normě* doporučeno zachovat oba členy souhláskového spojení:

- a) Na švu předpon *od-*, *pod-*, *nad-*, např. ve slovech *podskalí*, *představení*, *nadšení*, *odstavec* apod.
- b) V souhláskových spojení s předložkami *nad*, *od*, *pod*, *před*, např.: *nad stromy*, *nad skalou*, *před sebou* atd. (Hůrková-Novotná, 1996)

V případě spojení souhlásek [d + z, ž] je profesionálním mluvčím opět doporučováno zachovat výslovnost obou členů souhláskového spojení (např. *podzim* [podzim] nikoli [pozim]) (Hůrková-Novotná, 1996)

Ve spojení hlásek [t, d + c, č] požaduje norma v naprosté většině výslovnost obou hlásek, např. slova *otci*, *matce*, *krátce* s nenormativní nedbalou výslovností [oci], [mace], [kráce] namísto plné výslovnosti [matce], [otci], [krátce]. Ale výjimku z tohoto pravidla tvoří slova *dcera* a *srdce*, jejichž základní podoba je zjednodušená. Dodržení plné výslovnosti je možné, ale je příznakem vyššího stylu a v běžné mluvní situaci může působit až hyperkorektně. (Palková, 1994)

Co se týká spojení souhlásek [tʰ], [dʰ], [tʰt], vždy se vyslovují zřetelně se zachováním plné výslovnosti obou souhlásek (např. *nedopustíte* [nedopustʰte], nikoli [nedopuste]). (Hůrková-Novotná, 1996)

U spojení [č + t] na začátku slova je normativní výslovnost nezjednodušená, např. slovo *čtrnáct* má tedy normativní podobu [čtrnáct], zjednodušená výslovnost by pak byla [štrnáct]. (Palková, 1994)

Výslovnost souhlásky [j] v tvarech pomocného slovesa být a v jiných spojeních

Počáteční [j] ve tvaru slovesa být *jsem*, *jsou*, *jsme* apod. se vyslovuje pouze ve smyslu plnovýznamovém a zpravidla je na něm i větný přízvuk (např. *Myslím, tedy jsem.*), jindy se v těchto tvarech nevyslovuje a jeho případné vyslovení je vnímáno jako hyperkorektní. (Hůrková-Novotná, 1996). Palková ještě doplňuje, že ortoepická výslovnost je výslovnost s [j] i pokud je na začátku věty. (1994)

V jiných slovech a spojeních se [j] vysloví, ať už je na začátku slova (*jdu* [jdu], *jméno* [jméno]), nebo uprostřed (*půjčím* [pújčím], *přijde* [příjde] aj.). (Hůrková-Novotná, 1996)

Ale v imperativu slovesa *přijít* je přípustná jednak plná forma a jednak i forma bez *j*, tedy přijďte jako [příjtʰte] i [přitʰte]. Nicméně v imperativech jiných sloves je nutné výslovnost [j] dodržet, např. *pij* [pij] a nikoliv [pí] apod. (Palková, 1994)

Souhlásková spojení s nosovkami [m], [n], [ň]

Co se týká výslovnosti hlásek *n*, *ň* se sykavkami *s*, *z*, *š*, *ž*, požaduje se plná výslovnost obou hlásek, např. ve slovech *ženská*, *Slovensko* aj., které mají nenormativní podoby se změnou kvality sykavek [žencká], [slovencko], namísto [ženská], [slovensko]. (Palková, 1994)

Podobně také ve spojení [n] s [š] se mění kvalita sykavky v polosykavku [č] (např. *menší* s nenormativní výslovností [menčí]). (Hůrková-Novotná, 1996)

Nenormativní podoba výslovnosti vzniká i ve spojení [n] a [ž] např. ve slovech *manžel* a *jenže*, které mají nenormativní výslovnost [manžel] a [jenže]. (Hůrková-Novotná, 1996)

4.3 Spojení dvou (foneticky) stejných souhlásek

Pokud ve slově vedle sebe stojí dvě stejné souhlásky, snadno dojde k jejich splnutí. Norma, ale požaduje zdvojenou výslovnost v případě, že se jedná o rozlišení významu (např. pokud by slovo *racci* bylo vysloveno jako [raci], splývalo by s výslovností slova *raci* [raci] apod.) a také v imperativních tvarech s koncovkou -me (např. *oznamme* [oznamme]). Nutná je také zdvojená výslovnost na hranici dvou slov (*byl líný* [bil líní]) (Palková, 1994)

U zřetelného morfologického švu je možná obojí výslovnost (např. *vyšší* [višší] i [viší]). (Palková, 1994)

5 Média a masová komunikace

Termín masová komunikace vysvětloval v roce 1996 Jan Jirák jako „*proces, v němž profesionální komunikátoři užívají masová média k rychlému a kontinuálnímu rozšiřování různých sdělení s cílem vyvolat zamýšlené významy v početném a rozrůzněném adresátovi (publiku) a se snahou jej různě ovlivnit.*“ (1996 str. 72)

Přenos sdělení, formulovaného zpravidla profesionálním mluvčím, je většinou kontinuální a rychlé. Sdělení je obvykle obráceno k velkému a diversifikovanému anonymnímu adresátovi. V masové komunikaci si také adresát a komunikátor zpravidla nevyměňují role a komunikační proces je tak lineární a jednosměrný. (Jirák, a další, 1996)

5.1 Česká televize

Všechny analyzované pořady pocházejí z České televize, která tvoří a šíří televizní programy na území České republiky. Dle statutu České televize je jejím účelem naplňování demokratické, sociální a kulturní potřeby společnosti a zároveň zachovávat mediální pluralitu. (Česká televize, 2021)

Česká televize šíří program pro „*všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů.*“ (Česká televize, 2021, čl. 2 odst. 1 písm. b)

6 Analyzované seriály

6.1 Bankovkovi

Bankovkovi jsou zábavně vzdělávací pořad pro děti 8-12 let, který vysvětluje základní finanční pojmy. Seriálem provází postavy z bankovek Božena, Ema, Ámos, František a Karel, kteří spolu bydlí v jednom bytě, který jim pronajímá pan Tomáš. Vtipné scénky partičky přátel pomáhají divákům seznámit se s finanční problematikou. Kromě přátelských rozhovorů se v seriálu vyskytují edukativní vlogy Ámose, který shrnuje vzdělávací obsah příběhu, vysvětluje pojmy a doplňuje informace. Pořad vznikl s odbornou spoluprací s Českou bankovní asociací. (Česká televize)

6.1.1 Obsazení

Erika Stárková

Erika Stárková, která v seriálu ztvárňuje Emu, pochází z Nového města na Moravě. V letech 2000-2004 studovala brněnskou konzervatoř. Již ve čtvrtém ročníku hostovala v Národním Divadle v Brně, kde trvalo její působení do roku 2010. V Národním Divadle v Brně hrála i při svém studiu na JAMU a bylo jí zde po dokončení studia nabídnuto angažmá, které ukončila právě v roce 2010. Její kariéra pokračovala členstvím v brněnském alternativním HaDivadle. Od roku 2014 hostovala ve Švandově divadle a v Divadle letí. V letech 2016 a 2017 členkou Činoherního studia v Ústí nad Labem. (webová stránka Divadla pod Palmovkou) (webová stránka Činoherního studia)

Od roku 2014 žije v Praze, kde hostuje na různých pražských scénách. V roce 2019 zazářila v seriálu České televize *MOST!*. (webová stránka Divadla pod Palmovkou)

Tereza Dočkalová

Tereza Dočkalová, která v seriálu hraje Boženku, se narodila v Novém Jičíně. V roce 2002 začala studovat na ostravské Janáčkově konzervatoři. Během studia dostala nabídku hostovat v ostravské Komorní scéně Aréna, kde po dokončení studií nastoupila do angažmá. (webová stránka Divadla pod Palmovkou)

Jak se můžeme dočíst na webu Divadla pod Palmovkou, „v roce 2012 získala *Cenu Thálie* v kategorii *herečka do 33 let.*“ (webová stránka Divadla pod Palmovkou)

Petr Vančura

Petr Vančura ztvárňující roli Ámose se narodil v Praze. Herectví vystudoval na DAMU na Katedře alternativního a loutkového divadla. Je součástí činoherního souboru Národního divadla, ale vidět ho můžeme i v experimentálních projektech. (webová stránka Národního divadla)

Jiří Böhm

Jiří Böhm, v seriálu *Bankovkovi* jako František, vyrůstal v Mariánských Lázních. V roce 2012 absolvoval Katedru alternativního a loutkového divadla na DAMU. Jak uvádí web Komorní činohry, „*po dvouletém angažmá v Městském divadle Kladno odešel na volnou nohu. [...] Momentálně účinkuje v produkcích více méně nezávislých pražských souborů.*“ (webová stránka Komorní činohry)

Mimo jiné byl tři roky moderátorem Českého rozhlasu. (Böhm)

Jiří Panzner

Jiří Panzner, ztvárňující postavu Karla, se narodil v Praze. Dle webové stránky Divadla pod Palmovkou „*v roce 2006 vystudoval herectví na DAMU. Během svého profesního života hrál v mnoha českých divadlech nejrůznějšího zaměření.*“ (webová stránka Divadla pod Palmovkou)

Jiří Kohout

O Jiřím Kohoutovi, v pořadu v roli Tomáše, se můžeme dočíst na internetové stránce Národního divadla, že „*pochází z Prahy. Po studiu na KALD DAMU odchází do hradeckého Divadla Drak.*“ V současnosti je od roku 2008 součástí souboru Cirk La Putyka. (webová stránka Národního divadla)

6.2 Nauč tetu na netu

Nauč tetu na netu je zábavně-vzdělávací seriál pro starší děti o tom, jak bezpečně používat online technologie. Hlavnímu hrdinovi rodiče po několikátém průšvihů zabaví veškerou techniku a pošlou ho za tetou na venkov na „digitální detox“. Ondra se ale i tak k počítači dostane a začne učit svou tetu, jak se pohybovat v digitálním světě. O tom také natáčí vlastní

youtubovou show, kde zároveň motivuje ostatní děti, aby vzdělávaly své „rodičosaury“ v oblasti nových médií. (Česká televize)

6.2.1 Obsazení

Šimon Kytka

Šimon Kytka, ztvárňující roli Ondřeje, pochází ze Středočeského kraje. V dětství navštěvoval dramatický kroužek, ale dle jeho vlastních slov se nejednalo o žádnou cílenou hlasovou přípravu. Seriál *Nauč tetu na netu* je jeho první herecká příležitost. Mezi první a druhou sérií pořadu začal hrát i v divadle. (Kytka, 2021) V našich analýzách se ale budeme věnovat pouze dílům z první série.

Kateřina Pindejová

Kateřina Pindejová, která zde hraje postavu Ondřejovy tety, pochází z Prahy. Vystudovala Pražskou konzervatoř. Během studia se objevila v několika filmech a seriálech pro mládež. Po studiu hrála v několika dalších filmech a spolupracovala s různými divadly. V současné době má angažmá v Divadle Palace. (webová stránka Divadla Palace)

Prokop Košář

Prokop Košář, v seriálu jako Tomáš, pochází z Prahy. Herectví se věnuje již od svých šesti let. V době natáčení pořadu *Nauč tetu na netu* (2016) měl za sebou již několikaletou hlasovou přípravu v dramatickém kroužku. (Košář, 2021)

6.3 Wifina

Wifina je pořad pro starší děti, který se věnuje tématům z kategorie: technika, společnost, life style, volný čas, příroda, a hudba. Do reportáží je vždy přizván i nějaký host, kterému klade otázky jeden hlavní moderátor a dva jeho kolegové. Moderátoři mezi sebou zároveň vedou přátelský dialog plný popichování, rad i ironie.

6.3.1 Moderátoři

Marie-Anna Zvěřinová

Marie-Anna Zvěřinová, vystupuje v pořadu pod přezdívkou Mária. Pochází z Prahy a před svým působením v pořadu *Wifina* navštěvovala rok dramatický kroužek. (Zvěřinová, 2021)

Miroslav Frýdl

Moderátor Miroslav Frýdl vystupuje od dětství v ochotnickém divadle. Hrál ve dvou muzikálech Divadla Hybernia a plzeňského Divadla Josefa Kajetána Tyla. (webová stránka Divadlo J. K. Tyla)

Matěj Havelka

Moderátor Matěj Havelka se herectví se věnuje již svých 11 let (rok 2016) o rok později se začal věnovat také dabingu. V současné době (od roku 2020) je studentem hudebně-dramatického oboru na Pražské konzervatoři. (ACTORSMAP)

Tereza Hladíková

Aneta Příbylová

Moderátorku Terezu Hladíkovou a Anetu Příbylovou se mi bohužel nepodařilo kontaktovat a žádné relevantní informace o nich nejsou dostupné.

7 Analýza projevů

Ve své práci používám transkripci podle Marie Krčmové, kterou nazývá *Běžná transkripce*. Tento způsob fonetického přepisu mluvy se mi jeví jako nejvhodnější vzhledem ke zkoumanému v této práci. (Krčmová, 2017)

7.1 Odchytky ve výslovnosti samohlásek

7.1.1 Odchytky v kvantitě – zkrácení vokálů

Odchytky v kvantitě je jednou z nejrozšířenějších odchylek, se kterou se můžeme setkat napříč pozorovanými seriály a jejich díly. Nejčastěji se ale objevovala v pořadu *Nauč tetu na netu*. Nejčastěji se vyskytovala u postavy Ondry. Tato postava ale dostává v seriálu nejvíce prostoru, není tedy divu, že se u ní s výslovnostními odchylkami setkáváme nejčastěji. Na druhou stranu nemalý podíl na těchto odchylkách nese i v té době nedostatečná hlasová průprava herce. V dílu *Internet a učení* se s odchylkami v kvantitě můžeme setkat ve slovech a spojeních: [s kim], [naučim], [naši slepici], [s ňekim] apod., která se vyskytovala při mluvě s diváky. Také u slov [podívej] (mj. i 2x v dílu *Zálohování*), [učim se], [neňi] (mj. i 2x v dílu *Hry*), [musim] (mj. i v dílu *Hry*), která ale již byla v souladu s komunikační situací, protože se vyskytovala v dialogu s tetou. Vokály krátí i ostatní postavy – Tomáš a teta. Oba dva se při této neortoepické změně nacházeli ve stejné komunikační situaci, byť trochu v jiných částech seriálu, a to když vyhrožovali Ondrovi. Tomáš zkrátil vokál ve větě [nebo poletíš za tím trikem] a ve slově *přerazím* [přerazim], teta ve stejném slově a ve slově *zblázním* [zbláznim]. Jejich odchylky jsou tedy v souladu s danou komunikační situací.

I v dílu *Zálohování* se můžeme setkat s odchylkou v kvantitě. Nejčastěji se odchylek dopouští opět Ondra, ale znovu se tak dělo ze stejného důvodu jako výše. Většina odchylek je nicméně v souladu s komunikační situací, protože se objevují ve scénách, kdy spolu mluví Ondra s tetou, na příklad Ondrova výslovnost [řiká] a [do šupliku], nebo tetina výslovnost [řikal] a [nepušt'im]. Mimo to také některé odchylky umocňují emoce daných postav. To se projevuje třeba v Ondrově výslovnosti slova *nevím* jako [nevim] ve scéně, kdy se jim doma rozbil počítač. Zde tedy krátká samohláska zvýrazňuje jeho zoufalství. Stejně tak krátká hláska ve stejném slově ve výslovnosti tety, když se jí Ondra ptá na zálohování počítače, o kterém ona nemá ani tušení. S tímto souvisí také její výslovnost slovesa *zálohuje* jako

[zalohuje], vzhledem k tomu, že do teď o tomto procesu teta ani neslyšela, krátký vokál opět zdůrazňuje zmatení. Nicméně Ondrova výslovnost slova *úložiště* jako [uložišťe] již v souladu s komunikační situací není. Ondra zde sice mluvil na tetu, nicméně jednalo se o výukovou pasáž seriálu, a navíc o neortoepickou výslovnost názvu, jehož plná výslovnost by pro lepší srozumitelnost měla zůstat zachována.

V dílu *Hry* se krácení vokálů vyskytuje velmi často. Odchyłka je ale převážně adekvátní vzhledem ke komunikační situaci. Nejčastěji se totiž vyskytuje v pasážích, kde spolu mluví Ondra s tetou. U postavy Ondry se jednalo o krácení samohlásek ve slovech *říkám* [řikám], *říká* [řiká], *soudím* [soud'im] a *čistím* [čist'im]. Teta zase měnila kvantitu vokálů ve slovech *dívej* [d'ivej], *podívej* [pod'ivej] a ve spojení *s tímhle tím* [s t'imhle t'im]. V souladu s komunikační situací, ale nebylo krácení vokálů ve slově *přesvědčím*, které Ondra vyslovil v pasáži, kdy mluvil k divákům jako [přesečim]. Zde je tedy i elize, ale o tom až v kapitole 8.2.1.

Ačkoli se v seriálu *Bankovkovi* v dílu *Osobní finanční plán* nevyskytuje tolik odchylek v kvantitě, i tak se jí dopouští každá postava, kromě Tomáše, který ale dostává v seriálu nejméně prostoru. Nejčastěji se tato změna kvantity týká postavy Františka, jehož mluva je velmi rychlá. Rychlou řeč má pravděpodobně danou svou rolí, protože koresponduje s chováním postavy apod. Na příklad jeho výslovnost slova *doplním* jako [doplňim], když představoval svůj plán, nebo výslovnost slova *není*, jako [neňi], když odmítal jet s Emou na dovolenou jsou odchylky v souladu s komunikační situací, protože se vyskytují v promluvě s přáteli. Dále také, když vyslovil slovo *neříkej* jako [neříkej] ve scéně, kde v afektu vysvětluje, proč už nemůže ani slyšet slovo *knížka*. Toto zkrácení bylo opět v souladu s komunikační situací, protože jednak bylo v promluvě s přáteli a jednak bylo ovlivněno emocemi. Podobně příhodná je také výslovnost Ámose, který našťvaný na Františka, vysloví větu „já mu něco povím“ jako [já mu něco povim]. Karel zase vysloví se změnou kvantity vokálu slovo *musím*, když odchází z domova k maturitě, ale přátelům o svém plánu na lepší vzdělání nechce nic říct. Je tedy z celé situace rozpačitý a krátká hláska [i] je v tomto případě opět v souladu s komunikační situací. Adekvátní je také Boženčina výslovnost *s tím* jako [s t'im] v momentě, kdy vysvětluje Emě, že s ní nemůže jet na dovolenou.

I v dílu *Nákupy po internetu* se můžeme setkat s krácením vokálů. Tuto odchylku můžeme zaslechnout pouze na dvou místech a obě jsou v souladu s komunikační situací. Jedná se o

postavu Karla, který slovo *úplně* vysloví jako [ʔuplňe]. V této scéně je Karel jednak rozrušený a zmatený a jednak má nedbalou mluvu ve své roli. Můžeme si dokonce všimnout i změny v jeho mluvě, poté co si v dílu *Osobní finanční plán* dodělá maturitu a chce působit vzdělaněji. Druhého krácení vokálu se dopustí Boženka ve slově *podívej*, které je tedy opět v souladu s komunikační situací.

V dílu s názvem *Investice* se můžeme opět na několika místech setkat s krácením vokálům. Krácení vokálu v důsledku emocionálního zabarvení mluvy můžeme slyšet u Ámose ve slově *nevím* [nevim] a u Františka ve slově *myslím* [mislim] a ve spojení *s tím největším* [s tím nejvječim]. U Ámose se tato odchylka vyskytuje ještě ve scéně, kdy vysvětluje Františkovi fungování akcií ve slově *podívej*, které vysloví jako [poďivej]. Všechny tyto odchylky jsou tedy v souladu s komunikační situací.

V obou seriálech se velmi často objevuje krácení hlásky [í] ve slově *prosím*. Ačkoli se jedná o stejné slovo, jeho výslovnost není vždy nevhodná. Například Ondrova výslovnost, v dílu *Internet a učení*, ve větě: [jasně, že ne, teto, prosim t'e], kterou Ondra použije, když si dělá srandu z tety, která nerozumí principu fungování sdílené složky s výukovými materiály jejich třídy. Vzhledem ke komunikační situaci je zde odchylka v kvantitě na místě. Podobně vnímám i výslovnost Ondrovy tety, která toto slovo použila jako výraz údivu. Vzhledem ke komunikační situaci bylo adekvátní krácení vokálů i v dílu *Hry*, kdy ve scénách, kdy spolu mluvili Ondra s tetou oba několikrát vyslovili slovo *prosím* jako [prosim]. S případem, kdy je odchylka v souladu s komunikační situací se můžeme setkat i v seriálu *Bankovkovi* v dílu *Osobní finanční plán*, když František v afektu vysvětluje, proč nemůže už ani slyšet slovo *knížka*. Podobně i Boženčina výslovnost slova *prosím* jako [prosim], když s pláčem odchází a chce, aby ji nechala všichni být, je zcela na místě. Chybná výslovnost tohoto slova se objevila na příklad ve stejném dílu *Bankovkových*, když František prezentoval svůj plán na založení nakladatelství: [tadi prosim]. Vzhledem ke kontextu nebylo vhodné vokál krátit a odchylka byla způsobena rychlým tempem řeči. V dílu *Nákupy po internetu* František opět zkrátí hlásku [í] ve spojení *prosím tě*, tentokrát však již v souladu s komunikační situací, a to když mluví s Emou. Stejně tak v dílu *Investice*, kde krátký vokál [i] vyslovil opět František a také Karel. Obě odchylky jsou v souladu s komunikační situací, protože František samohlásku zkrátí ve scéně, kde se povyšuje nad ostatní a Karel, jak už bylo řečeno, má nedbalou mluvu danou svým charakterem. Trochu odlišná je změna kvantity ve

slově *prosím* v *Nauč tetu na netu* v dílu *Zálohování* a *Hry*, kdy ho teta vysloví jako [prósimtě] a první vokál tedy prodlouží a druhý zkrátí. Tato změna je v emočně zabarvené promluvě, když se teta diví a je tedy v souladu s komunikační situací. V jednom dílu *Wifiny* konkrétně v tom z 4. 12. 2020 se krácení vokálu v tomto slově také vyskytuje. Slyšet ho můžeme v promluvě Matěje, když mluví s hostem a řekne [prosim t'e] místo [prosím t'e]. V této komunikační situaci odchylka nebyla adekvátní.

V pořadu *Wifina* je změna kvantity vokálů velmi běžnou odchylkou. Komunikační situace jsou zde tři – 1) rozhovor s hostem, 2) promluva k divákům a 3) přátelský rozhovor mezi moderátory. Krácení hlásky je adekvátní pouze ve třetí komunikační situaci. V té se můžeme setkat s krácením vokálu u Terky, která vysloví [skoušim] místo [skouším]. Stejně tak, když jí Márinka odpovídá a vysloví [neňi] místo [neňí], nebo když v jiné scéně vysloví slovo *myslím*, jako [mislím]. Podobně také Anet, když říká spojení *pouštím vám jako* [pouš'í³ vám], když mluví k ostatním moderátorům. Krácení můžeme zaslechnout také v Mildově popichování směrem k Terce, když řekne [ʔuš se bojim], nebo zkrácení hlásky ve slově *není*, či od Matěje, když mluví sám pro sebe a vysloví [vid'elim] místo [vid'elím]. Nicméně Matěj, Milda a Anet zkrátí vokál i ve scénách, kdy mluví k divákům, tato odchylka ve výslovnosti slov [neňi] (Matěj), [s t'im] (Milda) a [s t'im našim ovzdušim] (Anet) tedy není v souladu s komunikační situací.

V dílu *Wifiny* ze dne 13. 11. 2020 se můžeme setkat se změnou kvantity vokálů u všech moderátorů kromě Terky. V jejích promluvách se vyskytovala pouze dvě slova s artikulačně náročnějšími hláskami [í] a [ú] a to slovo *snažím* a spojení *s tím*, které ale vyslovila v plné formě vzhledem ke komunikační situaci, ve které mluvila s diváky. Opět jsme se zde mohli setkat s neortoepickou výslovností v souladu s komunikační situací, kterou byl rozhovor s přáteli, na příklad Anetina výslovnost slov [nevim] a [no vid'íš], nebo Mildovo krácení vokálu ve slově *musím*. Na druhou stranu se zde můžeme setkat i s několika případy neortoepické výslovnosti, která již nebyla v souladu s komunikační situací. Jedná se třeba o Anetinu výslovnost slova *podívám* jako [poďívám], když mluvila se svým hostem, nebo Márinčinu výslovnost ve stejné situaci toho samého slova jako [poďívat]. Matěj zase směrem

³ Zde si můžeme všimnout také zániku hlásky [m] na konci slova.

k divákům vyslovil [co říkáte] místo [co říkáte]. Moderátor Milda také zkrátil vokál ve slově *pořád*, které vyslovil jako [pořat] ve scéně, kde mluvil s přáteli. I tak není tato odchylka v souladu s komunikační situací, protože mění význam slova.

Ve *Wifině* ze dne 4. 12. se můžeme setkat s krácením vokálů u všech moderátorů. Většina z těchto odchylek je v souladu s komunikační situací, protože se vyskytují ve scénách, kdy moderátoři mluví spolu. Jedná se například o krácení slov ve slově *držím, říkám, musím, bojím a polepším*, vyslovené jako [držim], [řikám], [musim], [bojim] a [polepšim]. S krácením vokálů, které nebylo adekvátní vzhledem ke komunikační situaci, kterou byl rozhovor s hostem, jsme se mohli setkat u Mildy, který slovo *musím* vyslovil jako [musim] a spojení *s tím* jako [s t'ím]. Ve spojení *s tím* se odchylky ve výslovnosti dopustil také Matěj a Terka, opět v rozhovoru s hostem.

7.1.2 Odchylka v kvantitě – prodloužení vokálů

Kromě krácení vokálů se můžeme setkat i s jejich prodloužením. Všechny odchylky tohoto typu jsou v souladu s komunikačními situacemi, protože vyjadřují emoce mluvčího. V pořadu *Nauč tetu na netu* se vyskytují v těch pasážích, kdy byl Ondra rozmrzelý z toho, že mu teta nerozumí ve spojení: *ale ne* [ʔale né] a v oslovení *teto* [tétó], také *ale* v přitakávání [nó], nebo, když se snaží tetu přesvědčit [fákt]. V dílu *Zálohování* se s dloužením můžeme setkat i v promluvě tety, když slova *podívejme, podívej a božínku* vysloví jako [póďívejme], [póďívej] a [bóžínku]. Stejným způsobem v tomto slově prodlouží teta vokál i v dílu *Hry*. Samohlásku zde prodlouží i v expresivních promluvách ve slovech *moment* [momént], *počkej* [počkéj], *tak* [ták], *co* [có] a i ve slově *nádhera*, kde prodlouží již dlouhou hlásku [á] a řekne [ná:dhera]. Teta i Ondra vysloví s dlouhým vokálem v komunikačních situacích, kdy se baví spolu v promluvách, které mají expresivní charakter slova *ne* [né], *jo* [jó], a *ahoj* jako [ʔahój]. Ondra navíc ještě řekne slova *teto* jako [tétó] a *jistě* jako [jist'é].

V *Bankovkových* je velmi časté prodlužování hlásek ve slovech *jo* [jó], *no* [nó], *co* [có] a *ne* [né] značící údiv, výrazné přitakání, nebo vyvracení mylné domněnky (nejčastěji u Ámose). V dílu *Nákupy po internetu* ještě můžeme navíc slyšet Boženčino prodloužení hlásky ve slově *majlant*, které v náznaku zoufalství vysloví jako [majlánt], nebo Ámosovu výslovnost slova *děkuju* jako [děkujú] po tom, co mu přátelé přejí k narozeninám. V dílu *Investice* se mimo to prodloužené hlásky objevují v mluvě Karla ve slovech *přesně* [přésně], *do lesa* [do

lesá], *ty* [tí], také v mluvě Františka ve slovech *hrůza* [hrú:za] a na dvou místech ve slově *úplně* [ú:plně], i u Boženky ve slovech *děti* [d'et'í] a *vesnici* [vesňicí] a u Emy ve slově *velkou* [vélkou]. Všichni potom vysloví *dobrý den* jako [dobří dén], když s pláčem, že odešla Boženka, zdraví pana Tomáše. Všechny tyto odchylky se opět nacházely v emočně zabarvených promluvách a jsou tedy v souladu s komunikační situací.

Ve všech dílech *Wifiny* se můžeme setkat s prodloužením vokálů u všech moderátorů na začátku jejich promluv ve slovech *ne* [né], *a* [á], *jo* [jó], *no* [nó] a také souhlasné přitakání typu [jo tén], či [jo ták]. Mimo to se ještě v dílu z 6. 11. můžeme setkat s touto odchylkou i u slova *třeba*, které Terka v zamyšlení vysloví jako [třebá], nebo slovo *super* v nadšení vyslovené jako [supér]. Ve stejném dílu také u Márinky, která, aby zdůraznila zvědavost, vysloví [stahujěš]. V dílu ze dne 13. 11. pak ještě Márinčin emočně zabarvený pozdrav: [jé, dobrí dén], nebo její mírně posměvačný tón ve větě: [ʔa helé mašinfira Maťěj]. Podobně i Matěj ve snaze o ironický tón prodlužuje poslední samohlásku věty: [jé no to budu hrozne sklamaněj]. A v dílu z 4. 12. se navíc jednalo například o prodloužené vokálu ve slově *krásnýho*, které Márinka vyslovila jako [krá:sního], nebo ve slově *neboj* vyslovené Terkou jako [nébój]. Obě odchylky zvýrazňovaly emoce, jejich užití tedy bylo v souladu s komunikační situací.

7.1.3 Odchylka v kvalitě

Odchylka v kvalitě samohlásky se vyskytovala pouze v jednom z pozorovaných pořadů, konkrétně v seriálu *Nauč tetu na netu*. V dílu *Internet a učení* u postavy Tomáše, který vyslovil spojení *ve středu* jako [va středu]. Tato změna v kvalitě byla ale součástí dané komunikační situace (vyhrožování Ondrovi, snaha působit odměřeně a nad věcí, což způsobilo jeho nedbalou výslovnost). V dílu *Hry* u Ondry, který vysloví slovo *objasnit* jako [ʔobjesňit]. Tato odchylka již není v souladu s komunikační situací, protože se objevila v promluvě k divákům a způsobena byla nedbalostí mluvčího a rychlým tempem řeči.

7.1.4 Redukce samohlásek

S redukcí samohlásek se můžeme setkat v seriálu *Nauč tetu na netu* v dílu *Zálohování*, kdy Ondra vysloví větu *to je trapný* jako [tje trapní], tato odchylka je v souladu s komunikační situací, protože vyjadřuje Ondrovu znechucenost a pocit trapnosti z toho, že mu teta ukazuje jeho fotku z dětství, nad kterou se rozplývá.

V seriálu *Bankovkovi* můžeme slyšet redukci samohlásky v dílu *Nákupy po internetu* v mluvě Karla, který vysloví větu *to je teda pěknej kravál* jako [tje teda pjeknej kravál]. I zde se jedná o odchylku v souladu s komunikační situací, protože Karel je v tuto chvíli překvapený a jeho mluva je tedy nedbalá.

I ve *Wifině* v dílu z 6. 11. je tato odchylka v souladu s komunikační situací. Jedná se o Mildovu výslovnost spojení *tak to je ten*, které v rychlosti vysloví jako [taktojten] ve scéně, kde mluví s přáteli.

7.2 Odchylky ve výslovnosti souhlásek

7.2.1 Elize souhlásek

Elize ve výslovnosti souhlásek je nejčastějším jevem. Setkat jsme se s ní mohli ve všech sledovaných seriálech a jejich dílech. V pořadu *Nauč tetu na netu* se vyskytuje nevíce u postavy Ondry. V dílu *Internet a učení* na příklad vysloví spojení „*kdyby něco*“ jako [dibi něco]. Ondra se v tuto chvíli snaží působit vzdělaně a ukázat postavě Tomáše, která mu vyhrožuje, že je chytřejší než on, a právě proto v této komunikační situaci není elize hlásky adekvátní. Stejně jako výslovnost slov ve scénách, kdy mluví k divákům, na příklad *když* jako [diš] a *nastydl* jako [nastit] (tato odchylka je ale již na hranici fonetické a morfologické spisovnosti). Zánik hlásky [v], když Ondra vyslovuje slovo *absolvovat* jako [apsol^ovat] se sice objevilo v dialogu s tetou, nicméně v této scéně vysvětluje Ondra fungování videokurzů a elize může ztěžovat porozumění, proto je v dané komunikační situaci neadekvátní. V souladu s komunikační situací jsou elize, které se vyskytují ve scénách, kdy Ondra mluví s tetou, např. *dneska* [neska] (také v dílu *Zálohování*), *vždyť* [diť] a *ještě* [eš'č'e], nebo s kamarádkou Terkou, kde *vysvětloval* vysloví jako [visjetloval]. Mimo Ondry jsme mohli slyšet elizi i u postavy Tomáše, který v dané scéně vyhrožuje hlavnímu hrdinovi a jeho výslovnost byla záměrně velmi nedbalá, vyslovil tedy slovo *vytekl* jako [vitek] (opět odchylka na hranici fonetické a morfologické spisovnosti). Ondrova teta zase na dvou místech vypustila hlásku [k] ve slově *když*. Obě výslovnosti jsou v rozhovoru s Ondrou a jedná se tedy o odchylku v souladu s komunikační situací. Stejně také elize několika hlásek ve slově *vždyť*, které teta vysloví pouze jako [ť]. Chybějící hlásky zde totiž značí její zamyšlení: [ť já sem mohla být třeba docentka].

V dílu *Zálohování* se můžeme s elizí setkat u obou postav, které v něm vystupují. Ve scénách, kdy Ondra mluví s tetou můžeme slyšet tuto odchylku ve slovech *jestli*, na dvou místech vyslovené jako [jesi], *neřekl* [neřek] (stejně jako výše se jedná o odchylku na hranici fonetické a morfologické spisovnosti), *ještě* [eště], *vlastně* [vlasně], *kdyby* [dibi], *kde* [de] nebo elize ve větě [tak to fak neňi]⁴, kde mimo jiné figurují i emoce, protože Ondra s opovržením odpovídá tetě na otázku, jestli náhodou hackeři neukradli i nahou fotku Sagvana Tofiho. Oproti tomu v souladu s komunikační situací již nejsou jeho odchylky ve scénách, kdy mluví k divákům ve slovech *když* [diš] a *který* [kerí]. Stejně tak elize celé předložky ve větě *jsou prostě v nějaký budově*, kterou vysloví jako [sou prostě ňákí budově]⁵. Ačkoli v tu chvíli mluví k tetě, elize celé předložky může ztěžovat porozumění. Co se týká odchylek v promluvě tety, jsou všechny v souladu s komunikační situací. Jedná se na příklad o slovo *vždyť*, kde vypustí hlásku [v], když mluví s Ondrou a slovo *půjde*, které řekne jako [pude], nebo o výslovnost slova *dneska* jako [neska], když mluví sama pro sebe.

V dílu *Hry* jsme se s ní opět mohli nejčastěji setkat u Ondry. V souladu s komunikační situací byly odchylky ve slovech *kvůli* [kúli], *když* [diš], *vždyť* [ditʔ], *jestli* [ʔesi], *fakt* [fak] a *zahrádce* [zahráce]. Také elize slabiky v expresivně zabarveném slově *ježiš*, které Ondra vyslovil jako [žiš] byla v souladu s komunikační situací. Podobně i elize na hranici fonetické a morfologické spisovnosti ve slově *pomohl*, které Ondra vysloví jako [pomox], zde se tedy vlivem nevyslovené hlásky [l] mění znělá hláska [h] v neznělé [x]. V souladu s komunikační situací byla i elize ve výslovnosti v promluvě tety ve slovech *vždyť* [ditʔ], *když* [diš], *takhle* [takle] a *támhleto* [támleto]. V souladu s komunikační situací ale nebyla elize ve výslovnosti u Ondry ve scénách, kde mluvil k divákům. Jednalo se o slova *jestli* [jesi], *takhle* [takle], *fakt* [fak] a slovo *když*, které vyslovil jako [diš] i přesto, že ho v tu chvíli zrovna četl. Elize několika hlásek, která nebyla adekvátní vzhledem ke komunikační situaci se vyskytovala také ve slovech *jestli* a *přesvědčím*, které Ondra vyslovil jako [jesi] a [přesečim], když mluvil k divákům.

⁴ V této větě je mimo elize hlásky [t] také krácení hlásky [í] ve slově *není*.

⁵ O odchylce ve slově *nějaký* níže

V seriálu *Bankovkovi* v dílu *Osobní finanční plán* se také můžeme setkat s elizí, byť již ne tak často. Jedním z příkladů je slovo *takhle*, které Ema vysloví jako [takle], když vysvětluje, kudy povede cesta na její dovolenou. Vzhledem k tomu, že tato odchylka vznikla ve scéně, kde Ema mluví s přáteli, je v souladu s komunikační situací. Nicméně Ámosova výslovnost slova *příjmy* jako [přími] v pasážích, kde vysvětluje, jak funguje finanční plán, již v souladu s komunikační situací není. Podobně i u Karla, který se dopouští elize, když v závěru přátelům vysvětluje, že se mu podařilo udělat maturitu. Jedná se konkrétně o slovo *jestli*, které vysloví jako [jesli]. V tuto chvíli se snaží působit, co nejvíce vzdělaně, proto nebyla elize v této situaci vhodná. Adekvátní je třeba u promluvy Boženky, která spojení *pusť to* vysloví jako [pusto], když se pere s Ámosem o svůj tajný deník. Zajímavé je, že František, který v rámci své role mluví rychle, se elize dopustil pouze v jednom případě, o kterém budu mluvit níže, jinak slova vyslovil vždy v jejich plné formě.

V dílu *Nákupy po Internetu* se vyskytuje pouze jeden případ elize a to ve slově *ještě*, které Karel vysloví jako [eště]. Tato odchylka je v souladu s komunikační situací, protože se jedná o mluvě s přáteli a jednak, jak už zaznělo výše, má Karel neortoeopickou mluvu danou svou rolí.

I v dílu *Investice* jsou všechny případy elize v souladu s komunikační situací, protože se jednalo buď o emočně zabarvenou mluvu (Ámos: *zjistila* [zist'ila], František: *jmenuje* [menuje], Boženka: *člověk* [čovek]), nebo o rozhovor s přáteli (Karel: *vždyť* [dit'], *řekl* [řek]⁶ a Boženka: *vždyť* [dit']).

I v pořadu *Wifina* se velmi často setkáváme s elizí. V dílu z 6. 11. se této odchylky dopustil každý moderátor. V souladu s komunikační situací, tedy v přátelském rozhovoru s ostatními moderátory, je na příklad Terčina výslovnost slov *když* [diš], *chtěla* [x'tea], *fakt výzva* [fag vízva]⁷ a *takhle* [takle]. Také Mildova výslovnost slova *vždyť* jako [dit'] a *vzduch* jako [zdux], když mluvil přáteli. Podobně i Márinčina výslovnost [takle] místo [takhle] ve stejné komunikační situaci jako výše zmínění. I Anetina výslovnost slova *úplně*, které vysloví jako [ʔúpe], nebo když si počítá sama pro sebe a vysloví *jedenáct* jako [jedenác] a *dvanáct* jako

⁶ Opět odchylka na hranici morfologické a fonetické spisovnosti

⁷ Zde i chybná asimilace znělosti

[dvanác]. Zajímavé je, že se obě číslovky objeví v její promluvě dvakrát. Jednou končí věta číslovkou dvanáct a po druhé číslovkou jedenáct. Plnou formu slova vysloví vždy na konci věty, jinak vynechá hlásku [t]: [...dest, jednác, dvanáct. Dvanác mínus jedna je jedenáct.]⁸. Naopak v souladu s komunikační situací není její výslovnost slova *vlastně* jako [vlasně], když mluví s hostem. Ve stejném slově a ve stejné komunikační situaci se dopustili elize i Terka, Milda a na dvou místech Matěj, který ještě vyslovil slovo *fakt* jako [fak], když mluvil k divákům, což tedy opět nebylo v souladu s komunikační situací.

V dílu ze 13. 11. se opět můžeme setkat s elizí hlásek. V rozhovoru s přáteli, a tedy v souladu s komunikační situací, byla Mildova výslovnost slova *vzbudíme* jako [zbuďíme] a Anetina výslovnost slova *když* jako [diš] a *ještě* jako [ʔešʔe], když vyhrožuje Matějovi: [ešʔe xvilku a nepozvu ťe na moje vistoupeňí]. Nicméně vzhledem ke komunikační situaci, kterou byla promluva k divákům, je neadekvátní elize Anet ve slově *fakt*, které vysloví jako [fak] a elize moderátorů Mildy a Márinky ve slově *dneska* [neska]. Podobně také elize v promluvách s hostem, kterou můžeme slyšet u Anet ve slově *ještě* [ʔešʔe] a *vlastně* [vlasně]. Slovo *vlastně* ve stejné komunikační situaci vysloví s elizí také Milda a na dvou místech Matěj, který ještě v rozhovoru s hostem vysloví slovo *tenhle* jako [tenle]. U Márinky jsme v rozhovoru s hostem mohli zaslechnout slovo *jestli* vyslovené jako [jesli].

Méně obvyklou elizí je výslovnost spojení *se zase* moderátorky Anet, která vlivem rychlého tempa řeči vypustí hlásku [z] a vysloví [sease]. Vzhledem k tomu, že se jedná o rozhovor s hostem, je tato odchylka situačně nevhodná.

V dílu z 4. 12. jsme se s elizí hlásek mohli setkat u všech moderátorů. V souladu s komunikační situací byla elize u Terky ve slovech *vlastní* [vlasní] a *kočce* [koce], které vyslovila ve scénách, kde se bavila s ostatními moderátory. Stejně také Márinčina výslovnost slova *dneska* jako [neska]. Ve slově *dneska* se elize dopustil i na dvou místech Matěj, který navíc vyslovil ještě slovo *takhle* jako [takle] a opět na dvou místech Milda, který vyslovil s elizí dále slovo *čert* [čer], *vždyt'* [ditʔ], *náplast* [náplas] a spojení *jaký je rozdíl* bez slovesa je: [jakí rozďíl]. V souladu s komunikační situací nebyla ale odchylka ve výslovnosti

⁸ Elize v první části její promluvy by se dala považovat i za splývavou výslovnost, při které splynula hlásky [t] s [d], které následuje.

slov *vlastně* u Mildy, Anet, Márinky, kteří ho vyslovili jako [vlasně] ve scénách, kdy mluvili s hostem (u Márinky ještě navíc slovo *vlastní* vysloveno jako [vlasní]). Stejně tak Terčina výslovnost slova *když* jako [diš]

7.2.2 Oslabení, nebo zánik hlásek [v, j, h, l] mezi vokály

V seriálu *Nauč tetu na netu v Zálohování* je tato odchylka pouze na jednom místě. Jedná se o scénu, kde Ondra mluví na diváky a vyslovení slova *přijít* jako [přít] tedy není v souladu s komunikační situací.

V pořadu *Wifina* je tato odchylka pouze v díle z 4. 12. (mimo odchylky ve slovech *nějak* a *nějaký*, viz níže). Zánik hlásky [l] ve slově *dělat*, které Milda vysloví jako [d'eat] a zánik hlásky [j] ve spojení *se jako*, které Matěj vysloví jako [se ako] jsou v souladu s komunikační situací, protože se obě odchylky vyskytují v hovoru s ostatními moderátory.

Slova s nejčastější slabičnou redukcí byla *nějaký*, *nějak* a jejich tvary. S jejich neortoepickou formou se můžeme setkat v každém seriálu. V *Nauč tetu na netu* v dílu *Internet a učení* se toto slovo vyskytuje celkem jednou a je vysloveno s výslovnostní odchylkou. Teta zde řekne *nějaký* jako [ňákí]. V tomto případě byla tato nedbalá výslovnost v souladu s komunikační situací, protože slovo *nějaký* bylo použito ve spojení *nějaký povedený kamarádíček*, kde výslovnost [ňákí] nese určitý význam a dysfemistické zabarvení. V dílu *Zálohování* se této odchylky opět dopustí teta, která, když se snaží uchlácholit Ondru, že se toho tolik nemohla z počítače ztratit, vysloví slovo *nějaký* jako [ňákí]. I Ondra toto slovo vysloví s odchylkou, konkrétně, když radí tetě, aby si nedávala na virtuální úložiště žádná citlivá data, řekne [ňeakí hekři] a když jí vysvětluje, jak fungují aplikace na virtuálním úložišti vysloví [v ňákim programu], zde je tedy také krácení. Mimo to také ve větě [te' ňákou pózu] a [sou prostě ňákí budově], o které jsem mluvila v kapitole 7.2.1. Všechny odchylky v tomto dílu jsou v souladu s komunikační situací. V dílu *Hry* se tato odchylka vyskytuje ve veškeré výslovnosti slova *nějaký*, které Ondra i teta vyslovují jako [ňákí]. Ve všech případech je odchylka v souladu s komunikační situací. V *Bankovkových* v dílu *Osobní finanční plán* se slovo *nějaký* objeví třikrát, nicméně pouze jednou je vysloveno s elizí, a to u postavy Františka, který vysvětluje Emě, že s ní nemůže jet na dovolenou. I v této komunikační situaci je slabičná redukce adekvátní. V dílu *Nákupy po internetu* toto slovo vysloví se slabičnou redukcí Boženka ve větě: [dobře, tak já pújdu najít ňákou krabici]. Opět se jednalo

o odchylku v souladu s komunikační situací, protože se jednalo o rozhovor s přáteli. Stejně tak v dílu *Investice*, kde František vysloví *nějakou* a *nějaký* jako [ňákou], [ňákí] a Ema na dvou místech vysloví *nějakí* jako [ňákí] a *nějaké* jako [ňáké]. V pořadu *Wifina* v dílu z 6. 11. se se zánikem hlásky [j] ve slově *nějak*, *nějaký* a jejich tvary můžeme také setkat. Většina jich zazní v souladu s komunikační situací, na příklad u Terky, když mluví s přáteli, nebo u Márinky, když říká Anet, že by chtěla natočit rozhovor s [ňeakím] zpěvákem, či u Anet, která ve stejné komunikační situaci vysloví toto slovo také s odchylkou. Ale adekvátní nebyla tato odchylka v promluvě Terky, když mluvila s hostem, jednalo se o zánik [j] ve spojeních [ňákí zlepšováci] a [ňákí ozdobi]. V dílu ze dne 13. 11. 2020 je toto slovo na osmi místech a ani jednou není vysloveno v souladu s ortoepickou normou. Všechny tyto odchylky ve slově *nějaký*, *nějak* a jejich tvarech nejsou ani v souladu s komunikační situací, protože se vyskytují ve scénách, kdy moderátoři mluví s hostem, nebo na diváky. Stejně v dílu z 4. 12. vysloví Milda a Matěj slovo *nějaký* jako [ňákí] v rozhovoru s hostem, odchylka tedy opět není v souladu s komunikační situací.

7.2.3 Proteze

Proteze není častou odchylkou, i přesto se s ní můžeme setkat v každém z pořadů. Na většině místě je ale v souladu s komunikační situací, nebo umocňuje význam, či emoci.

V *Nauč tetu na netu* se s protetickým *v* můžeme setkat v dílu s názvem *Zálohování*. V souladu s komunikační situací je proteze ve spojení [tagže se pak vo to nemusíš starat], [votkutkoli gde máš internet], [vo ti se tam něgdo stará] a [to je vono], které vysloví v dialogu s tetou. Ale setkat se s ní můžeme i v situaci, kde je užití protetického *v* neadekvátní vzhledem ke komunikační situaci. Jednalo se o výslovnost slov *od* na dvou místech vyslovené jako [vod] a věty *nechte je o samotě* vyslovené jako [nexte je vo samot'e] ve scénách, kdy Ondra mluvil k divákům.

V dílu *Hry* se protetické *v* vyskytuje velmi často, ale většinou se jedná o adekvátní užití vzhledem ke komunikační situaci, kterou byl dialog s tebou. Slyšet jsme ho mohli ve slovech *naopak*, *od*, *o*, a *občas* vyslovené jako [navopak], [vot], [vo] a [vopčas]. Slovo *oholej*, které Ondra vyslovil jako [voholej] neslo navíc ještě expresivní význam. Ve scéně, kdy Ondra mluví k divákům vyslovil spojení *o tom* jako [vo tom], v tomto případě nebyla proteze v souladu s komunikační situací. S protezí jsme se mohli setkat i v promluvě tety, zde se ale

nejednalo o protetické *v*, ale o hlásku [c] ve spojení *tahle ta*, které teta vyslovila jako [tadlecta]⁹ a o hlásky [n] a [c] ve výslovnosti spojení *tohle to jako* [tohlencto]. Tyto odchylky byly v souladu s komunikační situací.

I v seriálu *Bankovkovi* se můžeme setkat s protezí. V dílu *Nákupy po internetu* ji můžeme zaslechnout na dvou místech. Po prvé od Ámose ve větě: [tadi se človjek vážně po vobjede uš aňi nevispí]. Ámosův hlas zní mírně našťvaně, protože byl vyrušen z odpoledního spánku, vzhledem ke komunikační situaci je zde proteze tedy adekvátní. Také Karel vysloví protetické *v* ve slově *objednával*. Tato odchylka je opět v souladu s komunikační situací, protože Karel je zde překvapený, navíc, jak už na několika místech zaznělo, má nedbalou mluvu danou svou rolí. V dílu *Investice* se proteze vyskytuje pouze jednou, a to v mluvě Karla (*není o čem* [neňi vo čem]), která je opět v souladu s komunikační situací.

Ve *Wifině* v dílu z 6. 11. se můžeme setkat s protezí v promluvě Mildy, který se v této scéně mírně povyšuje nad Terku, ve větě: [Víš, milá Terko, neňi to vo tom, co máš v hlavje, řale co máš v nři]. Proteze je v tomto případě tedy v souladu s komunikační situací. V dílu z 13. 11. 2020 na ni narazíme dvakrát. Po prvé v reportáži o Blanických rytířích, když Matěj navrhuje, jak je nejlépe vzbudit: [votravní zvoňení vřdicki zabere]. V tomto případě protetické *v* umocňuje význam slova *otravný* a jeho užití tedy bylo záměrné. Ve druhém případě vysloví slovo *ono* jako [vono] ve větě [no řale vono to ňák nejede]. Protetické *v* zde sice zaznělo v rozhovoru s hostem, ale umocňuje Matějovo překvapení. Je tedy opět užito v souladu s komunikační situací.

7.3 Odchylky v užívání rázu

V pořadu *Nauč tetu na netu* je ráz užíváný nejčastěji v situacích, kdy je požadován kodifikací. Z diváckého hlediska je chybějící ráz někdy na úkor srozumitelnosti. S užíváním rázu v případech, které jsou doporučeny profesionálním mluvčím, se zde tedy setkáváme velmi sporadicky a převážně u postavy tety. Naopak je zde velmi běžná výslovnost bez rázu: [douřterka], [toovjeřit], [takii], [múžeii] i spojení 4 slov *dokonce i na ostatní* je vysloveno bez rázu, zní tedy jako jedno dlouhé slovo [dokonceinaostatňi].

⁹ Zde je navíc ještě artikulační asimilace, která zapříčinila změnu hlásky [h] na [d]

I v seriálu *Bankovkovi* ráz ve výslovnosti častokrát chybí (až na případy, kdy je požadován kodifikací). Až na pár výjimek ale nezpůsobuje splnutí slov dohromady. Jedna z těch výjimek se objevuje v dílu *Osobní finanční plán*, kde Ema vysloví spojení *budou úplně* jako [budouplně].

V pořadu *Wifina* se ráz objevoval vždy v místech, kde je požadována kodifikací. Co se týká případů, kdy je ráz pouze doporučen, občas se s ním můžeme setkat, např. v dílu z 13. 11. u Anet ve slově *naopak* [ʔa co je na baletě naʔopak nejlexčí], ale občas ráz chybí, např. ve stejném dílu ve větě Terky, když mluví k divákům [tak já už sví favoriti mám]. Nicméně ráz nikdy nechyběl na úkor srozumitelnost, až na díl ze 4. 12., kde Matěj mluví k divákům a vysloví *zavítal i* jako [zavítali]. V tomto případě chybějící ráz ztěžuje porozumění a není tedy v souladu s komunikační situací.

7.4 Odchytky ve spojování hlásek

Postavě Ondry v pořadu *Nauč tetu na netu* velmi často splývá výslovnost dvou hlásek na hranici slova. Na příklad v dílu *Internet a učení* vysloví spojení *dám mu jí* jako [dámu jí], *tam může* na dvou místech vysloví jako [tamůže], *vůbec s takovejma* jako [vůbectakovejma], *dnes jsme* s výslovností [dnesme] a *dnes získáte* [dnezískáte]. V dílu *Zálohování* se můžeme setkat i se zánikem celého slova v důsledku splývavé výslovnosti, opět u postavy Ondry ve větě *to je jediná*, kterou vysloví jako [to jed'iná]. Na mnoha místech tato odchytky značně ztěžuje srozumitelnost. Nejčastěji je způsobena rychlým tempem řeči. Jiné to není ani v dílu *Hry*, kde se s touto odchytkou opět můžeme setkat u Ondry. Jednou v pasáži, kde mluví s tetou ve spojení *od tebe* [votebe], kde je navíc ještě protetické *v* a po druhé v pasáži, kde mluví k divákům ve spojení *vám může* vyslovené jako [vámůže].

Splývavá výslovnost se objeví i v seriálu *Bankovkovi*. V dílu *Osobní finanční plán*, Franta, když prezentuje svůj finanční plán, vysloví [plána založení], místo [plán na založení]. I zde je tato odchytky způsobena rychlým tempem řeči. Podobně i u Ámose, který ve výukové pasáži vysloví větu: „*vůbec si to nepromyslela*“ jako [vůbecito nepromislela]. Naopak v souladu s komunikační situací je Boženčina splývavá výslovnost, která je ovlivněna emocemi. V momentě, kdy je zamyšlená vysloví větu: „*To musí být tak hezké, že?*“ jako [To musí bitak heské, že?] a ve scéně, kde vysvětluje proč je smutná vysloví *chtěla jsem mít* jako

[xřela semít] a *akorát tak* jako [akorátak]. Stejně tak v dílu *Investice*, kde v souladu s komunikační situací vysloví František spojení *akorát tak* také jako [akorátak].

Ve *Wifině* v dílu z 6. 11. můžeme slyšet splývavou výslovnost ve scénách, kdy moderátoři mluví k divákům. Na příklad od Anet, která vysloví *snad to* jako [snato], nebo u Márinky, která spojení *každý problém má řešení* řekne jako [každý problémá řešení] a *jak chce* jako [jakce], dále také u Terky, která v závěru vysloví *pro dnešek končíme* jako [pro dnešekončíme]. Matěj zase v rozhovoru s hostem řekne *chce být taky* jako [xce bítaki]. Ale v souladu s komunikační situací je tato odchylka u Anet, když ve scéně, kde mluví na Matěje vysloví *víš že* jako [víže]. Ve stejné komunikační situaci vysloví Márinka název hry *Hon na Edisona* jako [hona ?Edizona], tato splývavá výslovnost ale není adekvátní vzhledem k tomu, že zde Márinka říká název. V dílu ze 4. 12. se tato odchylka vyskytuje třikrát a vždy v místech, kde se mezi sebou baví moderátoři. Splývavou výslovnost jsme mohli slyšet u Anet ve spojení *snad ti*, které vyslovila jako [snatři], u Márinky ve spojení *fakt dobrý* vyslovené jako [fakdobří] a u Mildy, který spojení *mít doma* vyslovil jako [mídoma].

7.4.1 Odchylky v asimilaci znělosti

V pořadu *Nauč tetu na netu* v dílu *Internet a učení*, si můžeme všimnout chybné asimilace znělosti ve větě postavy Tomáše: „*tak na to koukej nezapomenout*“, která je vyslovena jako [tag na to...]. Jak, už bylo popsáno výše, postava v tuto chvíli vyhrožuje Ondrovi a její výslovnost je velmi nedbalá. Odchylka je tedy v souladu s komunikační situací. Postava Ondry zase často asimiluje hlásku předcházející hlásce [v], která se na asimilaci nepodílí, např. když mluví na diváky vysloví spojení *s vodou* jako [z vodou] a *net vás* jako [ned vás]. V souladu s komunikační situací by mohla být výslovnost spojení *přes videochat* [přez videočet] ve scéně, kde Ondra mluví s tetou. Stejně také v dílu *Hry*, kde Ondra ve stejné komunikační situaci na dvou místech vysloví slovo *takhle* jako [tagle]. Zde je tedy nejprve elize hlásky [h] a následná odchylka v asimilaci v hlásce předcházející hlásce jedinečné.

V seriálu *Bankovkovi* se můžeme s chybnou asimilací setkat v díle *Nákupy po internetu*, kde Boženka vysloví spojení *tak aspoň* jako [tag aspoň]. V tomto případě se pravděpodobně jedná o oblastní variantu a vzhledem k tomu, že se nachází v dialogu s přáteli je v této situaci adekvátní. Stejně také její odchylka ve spojení *dárek k narozením* [dárek g narožením].

V tomto případě k chybné asimilaci přispělo i to, že slovo *dárek* končí na hlásku [k] a bylo tedy artikulačně snazší vyslovit hlásku [k] jako znělou, než vyslovit dvě hlásky [k] po sobě.

Ve *Wifině* v dílu z 6. 11. se můžeme setkat s chybnou asimilací po hlásce [v] ve spojení *tak vidíš*, které Mária vysloví jako [tag vid'íš]. Vzhledem k tomu, že se jedná o scénu, kde moderátorka mluví ke svému kamarádovi, je tato odchylka v souladu s komunikační situací. V dílu ze 13. 11. se opět vyskytuje asimilace hlásky předcházející [v], a to v otázce Mildy: [jag vlasně vzníká] (zde je tedy i případ elize, ale tento jev je už rozebírán v kapitole 7.2.1). V dílu z 4. 12. se odchylka v asimilaci znělosti vyskytovala častěji než v přechozích dílech. Na dvou místech jsme ji mohli slyšet ve scénách, kdy se moderátoři baví mezi sebou, jednalo se o Terčinu výslovnost spojení *bolet nebude* jako [boled nebude] a Mildovu výslovnost *tak vidíš*, jako [tag vid'íš]. V situacích, které pro odchylku byly méně adekvátní jsme mohli slyšet opět neortoepickou výslovnost u Mildy ve spojení *jak vlastně*, které vyslovil jako [jag vlasně]¹⁰, dále pak u Márinky, která číslovku *dvacet jedna* vyslovila jako [dvaced jedna]. Tyto odchylky se týkaly spodoby znělosti hlásek předcházejících jedinečným hláskám. Opačná situace nastala u slova *takhle*, které Matěj vyslovil jako [takxle], ve kterém neortoepicky uplatnil asimilaci progresivní. I tato jeho odchylka nebyla v souladu s komunikační situací, protože se vyskytovala ve scéně, kde mluvil s hostem.

7.4.2 Odchylky v asimilaci artikulační

V pořadu *Nauč tetu na netu* v dílu *Zálohování* se můžeme setkat s artikulační asimilací u postavy Ondry, který vysloví spojení *pokud jsi jako* [pokuci] a *připojuješ se*, jako [připojujese], obě dvě odchylky byly adekvátní vzhledem k tomu, že se nacházely ve scénách, kdy Ondra mluví s tetou. V dílu *Hry* se s artikulační asimilací můžeme setkat u tety ve slovech a spojení *tahle, tahle ta, tohle, tohle to*, které teta vysloví jako [tadle], [tadle ta], [todle], [todle to]. V těchto slovech je artikulačně náročné přejít z hlásky [h] na hlásku [l], naopak je snazší, vzhledem k místu tvoření, přechod mezi [d] a [l].

V seriálu *Bankovkovi* v dílu *Osobní finanční plán* vysloví Boženka v momentě, kdy je zamyšlená sloveso *jít si*, jako [jíci]. Tato výslovnost je tedy v souladu s danou komunikační situací. V dílu *Nákupy po internetu* se můžeme setkat s artikulační asimilací na dvou

¹⁰ Zde i elize hlásky [t] ve slově *vlastně*

místech. Prvním je výslovnost pana Tomáše [takovádle], která se objeví v rozhovoru s ostatními a druhým je výslovnost Františka, který, když zjistil, že se omylem přivázal k lednici, volá v zoufalství [pomošte mi]. Obě odchylky jsou v souladu s komunikační situací. V dílu *Investice* je asimilace znělostní také na dvou místech, ale tentokrát v mluvě Karla. Jedná se o slova *tenhle* a *tomuhle* vyslovené jako [tendle] a [tomudle]. Obě odchylky jsou opět v souladu s danou komunikační situací.

Ve *Wifině* se asimilace artikulační objevuje adekvátně vzhledem k daným komunikačním situacím. V dílu ze 6. 11. se s ní můžeme setkat ve slově *jenže*, které Matěj vysloví jako [jenže], když mluví s ostatními moderátory. Nebo u Mildy, když mluví sám pro sebe a vysloví slovo ženský, jako [žencký]. V dílu z 13. 11. 2020 se tato odchylka týkala nezachování hlásky [t] ve spojení s hláskou [š]. Objevila se ve scéně, kdy Milda nechápe Matějův zápal pro vlaky a řekne [podle tvího načeňi, ...] místo [natšeňi]. V dílu z 4. 12. zase Milda vysloví slovo *kočkou* jako [koškou] a moderátorka Anet slovo *budoucnost* jako [budousnost]. Obě tyto výslovnosti se vyskytovaly ve scénách, kdy mluvily moderátoři mezi sebou a obě vznikly z důvodu rychlého tempa řeči.

Slovesa jít, přijít a jejich tvary

Ve všech pořadech se můžeme setkat s artikulační asimilací, která se týká nevyslovení hlásky [j] ve slovesech *jít, přijít* a jejich tvarech.

V pořadu *Nauč tetu na netu* v dílu *Internet a učení* se vyskytuje odchylka v artikulační spodobě hlavně u postavy Ondry, nicméně všechny jsou v souladu s komunikační situací. Jedná se o výslovnost slova *půjdeme*, které Ondra řekne jako [pudeme]. O pár minut později se můžeme setkat s další artikulační asimilací v podobném slově, když vysloví *pojď sem* jako [pocem]¹¹ ve scéně, kde se vytahuje znalostí online vzdělávacích videí, které teta nezná. Stejně tak jako výslovnost slov *pojď* jako [poť] a *jdi* jako [d'i], když se snaží přesvědčit slepici, aby zalezla do přepravky pro kočku. V dílu *Zálohování* teta vysloví slovo *půjde*, jako [pude] ve scéně, kdy se jim doma rozbil počítač v otázce: *A půjde to spravit?* V tomto

¹¹ Aby se ze spojení [pojť sem] stalo [pocem], muselo toto spojení projít dvěma procesy. První byla právě odstranění hlásky [j], takže vzniklo [poť sem] a druhé bylo splynutí hlásek [ť] a [s], které společně vytvořily hlásku [c] a vzniklo tedy [pocem].

momentě je tedy krácení hlásky opět v souladu s komunikační situací, protože značí tetino zmatení. Stejně tak, když Ondra vysloví slovo *jde* jako [de] ve scéně, kdy vysvětluje fungování virtuálního úložiště, ale, jak už bylo řečeno v kapitole 8.2.2, když Ondra mluví na diváky vysloví slova *přijít* jako [přít], což není v souladu s komunikační situací.

I v seriálu *Bankovkovi* je odchylka na všech místech v souladu s komunikační situací. V dílu *Osobní finanční plán* jsme ji mohli zaslechnout z úst Boženky, když vysvětlovala Emě, že se s ní nemůže vydat na dovolenou: [ne, Emo, to nepude], a ve scéně, kdy Boženka volala na Frantu: „pojd’ ke mně, ty pacholku“ a vyslovila [poť]. V tomto druhém případě se navíc jednalo o expresivní vyjádření. Nebo i od pana Tomáše, který místo [jdu] vyslovil [du]. Stejně tak i v dílu *Nákupy po internetu*, kdy Ema volá na ostatní, aby se přišli podívat na lednici, kterou koupila: [poťte sem], nebo Karlova výslovnost slova *jde* jako [de], když je naštvány jsou v souladu s komunikační situací. Také v dílu *Investice* se s touto odchylkou můžeme setkat a až na jeden případ se jedná o odchylky v souladu s komunikační situací. Karel při rozhovoru s přáteli vyslovil *jde se na to, pojd’ a jdeš* jako [de se na to], [poť] a [deš], ve stejné situaci vyslovil František na dvou místech *jde* jako [de] a Boženka *jdou* jako [dou]. V souladu s komunikační situací, ale nebyla Ámosova výslovnost slova *jde* jako [de], kterou jsme mohli slyšet ve výukové pasáži, kde je jinak výslovnost velmi pečlivá.

Se slovesem *jít* a jeho neortoepickou výslovností v různých tvarech se můžeme setkat i v pořadu *Wifina* a stejně jako ve výše zmíněných případech, se vždy jedná o odchylku v souladu s komunikační situací. V dílu z 6. 11. ji můžeme slyšet v promluvě Mildy, který svým kolegyním řekne [dit’ už du]. Stejně také od Matěje, který řekne větu [de se dál] ve scéně, kde mluví k divákům, ale vzhledem k tomu, že se jedná o výzvu, je zde zkrácený tvar slovesa důraznější a údernější. Anet zase o pár minut dál v jiné komunikační situaci vysloví [du do toho taky] s elizí. I tato odchylka byla v souladu s komunikační situací, jednak se jedná o rozhovor s ostatními moderátory a jednak se zde opět uplatňuje větší údernost kratšího tvaru. O pár minut dál ve stejné komunikační situaci vysloví Anet ještě *tak jdeme* jako [tag deme] místo [tak jdeme], kde se vlivem chybějící hlásky [j] uplatní asimilace znělosti a z hlásky [k] se stane hláska [g]. Podobně také Mildova ledabylá výslovnost, když se diví, proč holkám tak dlouho trvá vybrat si čepici: [prost’e vezmu čepici ?a du]. Odchyly tohoto typu jsou adekvátní vzhledem ke komunikační situaci i v dílu z 13. 11. Zde Milda při rozhovoru s Márinkou v rámci vysvětlování řekne: [ti na to dež hrozne složit’e].

Neortoepická výslovnost slovesa *jít* zazní i v Matějově otázce na Mářinku: [no tak gde sou a gdi přídou?], i v Anetině odpovědi Matějovi: [já du na balet] nebo v poznámce Terky směrem k Anet: [dobří, ťi to de]. V dílu z 4. 12. vyslovila neortoepicky slovo *přijde* Anet jako [příde] ve scéně, kde mluvila na ostatní moderátory. Totéž slovo vyslovil stejným způsobem i Milda, ale na rozdíl od Anet ho vyslovil v momentě, kdy mluvil s hostem a jeho odchylka tedy nebyla v souladu s komunikační situací.

Zachování hlásky [j] ve slovesu být

Se zachování hlásky [j] ve slovesu *být* se setkáváme pouze jednou. V pořadu *Bankovkovi* v dílu *Osobní finanční plán*, ve výukové pasáži s animací a hlasem Ámose, konkrétně ve větě: „*Jsou způsoby, jak své příjmy zvýšit*“, která je vyslovena jako [Jsou spūsobi, jak své přími zvišit]. Sloveso *být* je zde plnovýznamové a na slově *jsou* je dán důraz, zároveň je na začátku věty. Ale na příklad v pořadu *Wifina* ze dne 18. 11. 2020 se vyskytuje věta moderátorky Mářinky (poté co nahlédne do kontrolní šachty, kde jsou údajně Blaničtí rytíři): *Jsou tam a čekají*, kde je sloveso *jsou* plnovýznamové, na začátku věty a sémanticky je na něm důraz, nicméně vysloveno je jako [sou]. Je možné, že zde narážíme na rozpor v divadelní praxi, která radí hlásku [j] ve slovech *jsem, jsi, jsme, jste* a *jsou* nevyslovovat. Na rozdíl od Hůrkové, která naopak výslovnost [j] profesionálním mluvčím v těchto případech doporučuje.

Vzhledem k tomu, že jsme se s výslovností hlásky [j] mohli setkat pouze na jednom místě, a to ve výukové pasáži, dá se z toho vypozaovat, že se výslovnost hlásky [j] v daných slovech vyskytuje pouze ve velmi pečlivém projevu.

8 Závěr

Nejčastější odchylkou, s celkovým počtem výskytů 109, byla elize. Objevovala se ve všech pozorovaných pořadech, a i u všech postav (až na pana Tomáše, který, jak už bylo řečeno, má v seriálu velmi málo replik). Jedná se také o odchylku, která se vyskytovala nejčastěji v komunikačních situacích, ve kterých byla ledabylá mluva neadekvátní. Nejvíce se vyskytovala v pořadu *Nauč tetu na netu* a ve *Wifině*. Ondra se dopustil elize 37krát a z toho 13krát nebyla tato odchylka v souladu s komunikační situací. Ve *Wifině* jsme mohli neadekvátně použít elizi nejčastěji slyšet u Anet, která se jí dopustila 6krát a u Mildy, který slovo s touto odchylkou vyslovil 5krát. V *Bankovkových* se tato odchylka vyskytovala také, ale neadekvátní byla pouze 2krát – jednou u Ámose a jednou u Karla, jedná se tedy o zanedbatelné výskyty.

Druhá odchylka, která se v pořadech vyskytovala celkem 93krát, je krácení vokálů. Změna kvality samohlásek se vyskytovala, podobně jako elize, ve všech sledovaných pořadech. Nejvíce jsme ji mohli slyšet opět v pořadu *Nauč tetu na netu* a ve *Wifině*. V nesouladu s komunikační situací bylo krácení vokálů nejčastěji u Ondry, a to 6krát. Ve *Wifině* pak 5krát u Mildy a 4krát u Matěje. V *Bankovkových* bylo neadekvátní pouze jednou, a to v promluvě Františka.

Třetí nejčastější odchylkou, s celkovým počtem výskytů 84, bylo prodlužování vokálů. V tomto případě byly ale všechny případy této odchylky v souladu s komunikační situací, protože vyjadřovaly emoce, nebo byly výrazem přitakání.

Odchylka s vůbec nejnižším počtem výskytů je jednoznačně odchylka v kvalitě samohlásek. Ve všech sledovaných dílech pořadů se vyskytuje pouze 2krát a z toho byla pouze jednou nevhodná vzhledem ke komunikační situací. Velmi podobné je to i s odchylkou ve vynechání rázu. Jeho absence je nevhodná pouze na jednom místě, kde vzniklo významově odlišné slovo, než jaké by vzniklo s použitím rázu. O něco málo častější byla proteze, ale i tak se v nevhodných scénách vyskytovala pouze 4krát.

Na těchto příkladech si můžeme všimnout větší tendence k tvoření odchylek u herců a moderátorů, kteří nemají herecké vzdělání, či dostatečné zkušenosti. Tito mluvčí zároveň nerozlišují mezi komunikačními situacemi, tedy kdy je výslovnost s odchylkou adekvátní a kdy nikoli. To můžeme vidět na tom, že ti, jejichž první hereckou zkušeností byl právě námi pozorovaný pořad se výslovnostních odchylek dopouštěli nejčastěji, navíc se jejich styl mluvy nijak nezměnil ani v komunikačních situacích, kdy byla vhodnější pečlivá výslovnost.

9 Seznam použitých zdrojů

Chlumský, Josef. 1928. Česká kvantita, melodie a přízvuk : Nakl. české akademie věd a umění, 1928.

Chromý, Jan. 2015. Vliv jazykových faktorů na užívání protetického v- v pražské mluvě. *Slovo a slovesnost*. 2015, 1.

Česká televize. Pořady: Bankovkovi. *Děčko*. [Online] Česká televize. [Citace: 9. Březen 2021.] <https://decko.ceskatelevize.cz/bankovkovi>.

Česká televize. Pořady: Nauč tetu na netu. *Děčko*. [Online] Česká televize. [Citace: 9. Březen 2021.] <https://decko.ceskatelevize.cz/nauc-tetu-na-netu>.

Česká televize. 2021. *Statut České televize*. 2021.

ACTORSMAP. Herci: Matěj Havelka. *ACTORSMAP*. [Online] [Citace: 1. Únor 2021.] <https://actorsmap.cz/herec/matej-havelka/>.

Böhm, Jiří. About. *Jiří Böhm*. [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <https://jiribohm.com>.

Hála, Bohuslav. 1955. *Výslovnost spisovné češtiny I*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1955.

Hůrková-Novotná, Jiřina. 1996. *Česká výslovnostní norma*. Praha : Scientia, 1996. 80-85827-93-X.

Jiráček, Jan a Nekvapil, Jiří. 1996. *Jazyk ve společenském kontextu*. Praha : Karolinum, 1996. 80-7184-210-9.

Košář, Prokop. 2021. [dotazovaný]. Natálie Říhová [tazatel]. 10. Únor 2021. Osobní komunikace.

Křčmová, Marie. 2007. Fonetika. *Masarykova Univerzita*. [Online] 2007. [Citace: 26. Únor 2021.] <https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/index.html>.

Křčmová, Marie. 2017. Slovník: Transkripce . *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [Online] 2017. <https://www.czechency.org>.

Kytka, Šimon. 2021. [dotazovaný]. Natálie Říhová [tazatel]. 11. Únor 2021. Osobní komunikace.

Palková, Zdena. 1994. *Fonetika a fonologie s obecným úvodem do problematiky oboru.* Praha : Karolinum, 1994. 80-7066-843-1.

webová stránka Činoherního studia. Lidé: Hosté. *Činoherní studio.* [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <https://www.cinoherak.cz/>.

webová stránka Divadla Palace. Umělci: Kateřina Pindejová. *Divadlo Palace.* [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <https://www.divadlopalace.cz/>.

webová stránka Divadla pod Palmovkou. Lidé: Hosté. *Divadlo pod Palmovkou.* [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <https://www.podpalmovkou.cz/>.

webová stránka Divadlo J. K. Tyla. Muzikál: Členové souboru. *Divadlo J. K. Tyla v Plzni.* [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <https://www.djkt.eu/>.

webová stránka Komorní činohry. O nás: O lidech. *Komorní činohra.* [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <http://www.komornicinohra.cz>.

webová stránka Národního divadla. Umělecký soubor. *Národní divadlo.* [Online] [Citace: 9. Leden 2021.] <https://www.narodni-divadlo.cz/>.

Zvěřinová, Marie-Anna. 2021. [dotazovaný]. Natálie Říhová [tazatel]. 18. Únor 2021. Osobní komunikace.